

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці
Кафедра економіки, права та управління бізнесом**

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
статистики та ММЕ
Ольвінська Ю.О.

“ ____ ” ^(підпис) _____ 2026 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

**зі спеціальності 051 «Економіка»
за освітньою програмою
«Бізнес-економіка та аналітика»**

**на тему: «Валовий внутрішній продукт: основні тенденції,
структура та фактори розвитку»**

Виконавець:

студентка центру заочної форми навчання
Бурлака Вікторія Миколаївна _____

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент

Милашко Ольга Генріхівна _____

АНОТАЦІЯ

Бурлака В. М. «Валовий внутрішній продукт: основні тенденції, структура та фактори розвитку».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності « 051 «Економіка» »

за освітньою програмою «Бізнес-економіка та аналітика»

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2026.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес формування, функціонування та розвитку валового внутрішнього продукту України.

У кваліфікаційній роботі досліджена сутність, економічний зміст та роль валового внутрішнього продукту; розглянуто основні підходи та методи розрахунку ВВП; визначені методичні підходи до аналізу динаміки, структури та факторів розвитку ВВП

Проаналізовано структуру ВВП та основні тенденції ВВП України; досліджені міжнародні тенденції та здійснено порівняльний аналіз ВВП; визначені фактори розвитку ВВП та оцінка їх впливу.

Охарактеризовані методичні підходи до прогнозування ВВП; здійснено прогноз динаміки ВВП на середньострокову перспективу; обґрунтовані напрями стимулювання зростання ВВП.

***Ключові слова:** валовий внутрішній продукт, динаміка ВВП, структура ВВП, факторний аналіз, економічне зростання, макроекономічне прогнозування, сценарний підхід, інвестиційний розвиток, економіка України, міжнародні порівняння.*

ANNOTATION

Burlaka V. M. «Gross Domestic Product: Main Trends, Structure, and Development Factors».

Bachelor's qualification thesis for obtaining the educational degree of Bachelor in specialty 051 «Economics»

under the educational program «Business Economics and Analytics».

Odesa National Economic University. – Odesa, 2025.

The bachelor's qualification thesis consists of three chapters. The object of the research is the process of formation, functioning, and development of Ukraine's gross domestic product.

The qualification thesis examines the essence, economic content, and role of gross domestic product; considers the main approaches and methods for calculating GDP; and identifies methodological approaches to analyzing the dynamics, structure, and development factors of GDP.

The structure of GDP and the main trends of Ukraine's GDP are analyzed; international trends are studied and a comparative analysis of GDP is carried out; the factors of GDP development and the assessment of their impact are identified.

Methodological approaches to GDP forecasting are characterized; a forecast of GDP dynamics for the medium-term perspective is made; and directions for stimulating GDP growth are substantiated.

Keywords: *gross domestic product, GDP dynamics, GDP structure, factor analysis, economic growth, macroeconomic forecasting, scenario approach, investment development, economy of Ukraine, international comparisons.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ.....	6
1.1. Сутність, економічний зміст та роль валового внутрішнього продукту.....	6
1.2. Основні підходи та методи розрахунку ВВП.....	11
1.3. Методичні підходи до аналізу динаміки, структури та факторів розвитку ВВП.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ, ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ ВВП.....	26
2.1. Структура ВВП та основні тенденції ВВП України.....	25
2.2. Міжнародні тенденції та порівняльний аналіз ВВП.....	32
2.3. Фактори розвитку ВВП та оцінка їх впливу.....	40
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ ВВП ТА ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	51
3.1. Методичні підходи до прогнозування ВВП.....	51
3.2. Прогноз динаміки ВВП на середньострокову перспективу.....	55
3.3. Напрями стимулювання зростання ВВП.....	61
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми. Валовий внутрішній продукт є одним із базових макроекономічних показників, за допомогою якого оцінюють масштаби виробництва, темпи економічного зростання, структурні зміни в національній економіці та результативність державної економічної політики. У сучасних умовах значення ВВП істотно зростає, оскільки саме цей показник дає змогу комплексно охарактеризувати стан економіки, виявити основні тенденції її розвитку, оцінити вплив внутрішніх і зовнішніх чинників та обґрунтувати перспективи подальшого зростання. Для України дослідження ВВП є особливо актуальним, адже функціонування національної економіки впродовж останніх років відбувається в умовах глибоких структурних змін, високої невизначеності, воєнних викликів, інфляційного тиску, потреби у відновленні виробничого потенціалу та пошуку нових джерел економічного зростання.

Актуальність теми зумовлена також необхідністю поглибленого аналізу не лише абсолютної динаміки ВВП, а й його структури, факторів розвитку та середньострокових прогнозних орієнтирів. Це дозволяє перейти від формального статистичного вимірювання до змістовного аналізу якості економічного зростання, визначення ролі інвестицій, споживання, зовнішньоекономічних чинників, державного сектору та окремих видів економічної діяльності у формуванні валового внутрішнього продукту. Водночас дослідження ВВП має важливе прикладне значення, оскільки його результати можуть бути використані для обґрунтування напрямів стимулювання економічного зростання України у середньостроковій перспективі.

Теоретичні та прикладні аспекти дослідження валового внутрішнього продукту висвітлено у працях багатьох українських і зарубіжних учених. Серед українських дослідників вагомий внесок у розроблення теоретико-методичних підходів до вивчення ВВП зробили В. Д. Базилевич, В. М. Геєць, І. Г. Манцуров, А. С. Гальчинський, А. А. Задоя, І. О. Стеблянко, Л. О. Петкова, О. Б. Пелех, А. В. Томашевська, І. І. Касілов, А. П. Дорошенко, О. О. Дорошенко, Є. О.

Кончаковський, Т. А. Чупілко, О. Л. Семенюк, І. Г. Бабець, В. О. Гордієнко та інші.

Серед зарубіжних дослідників доцільно виокремити Е. Шафізаду та Н. Асланову, у працях яких розглянуто залежність динаміки ВВП від інвестиційних процесів і обґрунтовано важливість використання динамічних моделей у макроекономічному аналізі. Попри значну кількість наукових праць, питання комплексного аналізу структури, динаміки, факторів розвитку та прогнозування ВВП України в сучасних умовах залишаються актуальними й потребують подальшого дослідження.

Мета роботи полягає у комплексному дослідженні теоретичних основ формування ВВП, аналізі його динаміки та факторів впливу в Україні, а також у обґрунтуванні прогнозних сценаріїв розвитку та напрямів стимулювання економічного зростання на середньострокову перспективу.

Відповідно до поставленої мети потрібно вирішити ряд наступних **завдань**:

- дослідити сутність, економічний зміст та роль валового внутрішнього продукту;
- розглянути основні підходи та методи розрахунку ВВП;
- визначити методичні підходи до аналізу динаміки, структури та факторів розвитку ВВП;
- проаналізувати структуру ВВП та основні тенденції ВВП України;
- дослідити міжнародні тенденції та здійснити порівняльний аналіз ВВП;
- визначити фактори розвитку ВВП та оцінка їх впливу;
- охарактеризувати методичні підходи до прогнозування ВВП;
- здійснити прогноз динаміки ВВП на середньострокову перспективу;
- обґрунтувати напрями стимулювання зростання стимулювання ВВП.

Об'єктом дослідження є процес формування, функціонування та розвитку валового внутрішнього продукту України.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти аналізу структури, динаміки, факторів розвитку та прогнозування валового внутрішнього продукту України.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема:

- абстрактно-логічний метод - для узагальнення теоретичних підходів до трактування сутності ВВП, його економічного змісту та ролі в системі макроекономічних показників;
- методи аналізу і синтезу - для дослідження складових ВВП та систематизації підходів до його обчислення;
- порівняльний метод - для здійснення міжнародних зіставлень і оцінки місця України серед інших країн;
- економіко-статистичні методи - для аналізу динаміки, структури та тенденцій зміни ВВП;
 - методи вертикального і горизонтального аналізу – для оцінювання структурних зрушень у складі ВВП;
 - графічний і табличний методи - для наочного відображення результатів дослідження;
 - факторний підхід - для оцінювання впливу окремих чинників на зміну ВВП;
 - метод трендового аналізу та прогнозування - для визначення можливих траєкторій зміни ВВП у середньостроковій перспективі.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну основу роботи становлять наукові праці українських і зарубіжних учених з питань макроекономічного аналізу ВВП, нормативно-методичні матеріали з питань системи національних рахунків, офіційні дані Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Національного банку України, а також дані міжнародних організацій, зокрема Світового банку, використані для міжнародних порівнянь і оцінки перспектив економічного розвитку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ

1.1. Сутність, економічний зміст та роль валового внутрішнього продукту

Досліджуючи економічну сутність і значення валового внутрішнього продукту (далі - ВВП) як одного з базових індикаторів розвитку національної економіки, доцільно звернутися до напрацювань провідних українських науковців у сфері економіки та фінансів. Серед учених, які зробили вагомий внесок у формування теоретичних підходів до розуміння ВВП як важливого макроекономічного показника, варто виокремити В. Д. Базилевича, В. М. Геєця, І. Г. Манцурова, А. С. Гальчинського, А. А. Задоя та інших. У працях І. О. Стеблянка, Л. О. Петкової, М. М. Одінцова, О. Б. Пелех, А. В. Томашевської, Т. І. Степанової, І. М. Севрук, А. С. Тропиніної, І. І. Касілова, В. В. Бугаса, А. П. Дорошенка, О. О. Дорошенка, Є. О. Кончаковського висвітлено питання економічного змісту ВВП, методичних підходів до його обчислення, аналізу динаміки та значення цього показника для оцінювання економічного розвитку держави.

Для ґрунтовнішого розкриття змісту валового внутрішнього продукту доцільно звернутися до його інтерпретацій у працях вітчизняних науковців. Це дає можливість виокремити спільні підходи до розуміння даної економічної категорії та точніше окреслити її сутнісні характеристики (табл. 1.1).

Узагальнення представлених наукових підходів свідчить, що в економічній літературі валовий внутрішній продукт інтерпретується з кількох тісно пов'язаних аспектів.

По-перше, його визначають як вартісний показник, що відображає загальну ринкову вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених на території держави за відповідний проміжок часу [28; 14].

По-друге, як центральний агрегований індикатор системи національних рахунків, який відображає кінцеві результати функціонування економіки [24].

По-третє, як аналітичний інструмент, за допомогою якого можна оцінити рівень ділової активності, структуру виробництва, напрями використання ресурсів та загальні тенденції економічного розвитку [Error! Reference source not found.; 11].

Отже, сутність ВВП полягає в тому, що він відображає узагальнений результат економічної діяльності в межах країни та є ключовим вартісним показником функціонування національної економіки.

Таблиця 1.1

Інтерпретація дефініції «валовий внутрішній продукт»

Джерело	Характеристика
Томашевська А.В.	ВВП трактується як сукупна ринкова вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених підприємствами, організаціями та установами на економічній території держави протягом поточного періоду.
Касілов І.І.	ВВП розглядається як ключовий показник економічного розвитку, що найбільш повно характеризує загальний обсяг вироблених товарів і послуг за певний проміжок часу.
Бугас В.В., Бугас В.В.	ВВП виступає основою для оцінки структури виробництва, проведення міжнародних порівнянь рівня життя населення, а також аналізу бюджетного дефіциту й масштабів грошової емісії.
Дорошенко А.П., Дорошенко О.О., Кончаковський Є.О.	ВВП визначається як показник, що відображає динаміку ділової активності в країні через процеси виробництва і споживання та може бути обчислений за доходами, витратами і доданою вартістю.
Пелех О.Б.	ВВП є узагальнюючим економічним показником у системі національних рахунків, який характеризує кінцеві результати поточного виробництва на території держави за певний період, найчастіше за рік.

Джерело: розроблено автором на основі [28;14;Error! Reference source not found.;11;24]

Економічний зміст ВВП полягає у тому, що він відображає узагальнений результат поточної виробничої діяльності, акумулює інформацію про масштаби створення доданої вартості та виступає основою для кількісного вимірювання економічної динаміки. Саме через ВВП у концентрованій формі виявляються результати виробництва товарів і послуг, рівень економічної активності та здатність національної економіки забезпечувати відтворювальні процеси. У

цьому аспекті ВВП слід розглядати не лише як підсумковий макропоказник, а і як важливу характеристику масштабів та інтенсивності економічного розвитку.

Важливою характеристикою економічного змісту ВВП є його багатофункціональність як макроекономічного показника. З одного боку, він дає можливість оцінити обсяг національного виробництва та порівняти результати функціонування економіки у різні періоди. З іншого боку, ВВП використовується як база для аналізу галузевої структури економіки, динаміки споживання, інвестування, зовнішньоекономічної діяльності та державного регулювання. Саме тому ВВП обґрунтовано вважається одним із базових показників, на основі якого здійснюється макроекономічний аналіз, стратегічне прогнозування та оцінювання ефективності економічної політики держави.

Суттєвим аспектом економічного змісту ВВП є також те, що він може бути розрахований за допомогою різних методів: за виробництвом, за доходами та за витратами [11, с. 73]. Такий підхід дозволяє розглядати ВВП не лише як результат виробничого процесу, а й як показник, що відображає розподіл створеного продукту між основними економічними суб'єктами та напрями його кінцевого використання. У цьому проявляється його комплексний характер, оскільки ВВП поєднує виробничий, розподільчий та відтворювальний аспекти функціонування національної економіки. Крім того, для об'єктивного аналізу важливим є розмежування номінального та реального ВВП, що дає змогу враховувати вплив цінового чинника та оцінювати фактичні зміни фізичного обсягу виробництва.

Роль валового внутрішнього продукту в економіці держави визначається тим, що він виступає універсальним орієнтиром для оцінювання рівня економічного розвитку країни, результативності функціонування національного господарства та ефективності державної економічної політики. Саме показники ВВП використовуються для аналізу темпів економічного зростання, проведення міжкраїнних порівнянь, оцінювання динаміки ділової активності та формування прогнозів соціально-економічного розвитку. Завдяки цьому ВВП є важливим інструментом обґрунтування управлінських рішень як на макро-, так і на мезорівні.

Важливе значення ВВП полягає також у тому, що він використовується в економічному аналізі для розрахунку різноманітних похідних показників, зокрема співвідношення дефіциту або профіциту державного бюджету до ВВП, відношення експорту та імпорту до ВВП, сальдо зовнішньоекономічних операцій до ВВП, а також низки інших макроекономічних індикаторів. Крім того, ВВП широко застосовується у міжнародних порівняннях на основі його перерахунку за паритетом купівельної спроможності валют, що дозволяє оцінити відносний економічний потенціал різних країн, визначити місце окремої держави в регіональній та світовій економіці.

Крім того, варто підкреслити, що показники ВВП активно застосовуються при побудові економіко-математичних моделей, зокрема для дослідження темпів його зростання з урахуванням індексів цін, а також впливу імпортних та експортних чинників [11]. Це дає підстави стверджувати, що ВВП має не лише інформаційно-описове, а й суттєве прикладне значення, адже використовується в процесі прогнозування макроекономічної динаміки, виявлення закономірностей розвитку економіки та моделювання можливих траєкторій її подальшого зростання.

Окрему увагу в наукових дослідженнях приділено вивченню зв'язку між ВВП та інвестиціями в економіку країни, що в сучасних умовах набуває особливої актуальності. Так, Е. Шафізада та Н. Асланова аналізують динамічну модель такої залежності на прикладі економіки Азербайджану [31, с. 200]. Звернення до подібного підходу є обґрунтованим, оскільки інвестиційна активність прямо впливає на розширення виробничої бази, модернізацію основного капіталу, зростання продуктивності праці та формування передумов для тривалого економічного розвитку. У цьому аспекті ВВП можна розглядати як узагальнюючий індикатор, що дає змогу оцінити результативність інвестиційних процесів і масштаб їх впливу на розвиток економіки.

Серед українських науковців, які досліджували цей напрям, доцільно виокремити праці Т. А. Чупілко, О. Л. Семенюк, І. Г. Бабець, В. О. Гордієнка. У своїх дослідженнях вони доходять висновку, що серед чинників, які визначають

зростання ВВП і ефективність моделей його прогнозування, провідну роль відіграють коректне визначення обсягів інвестицій та раціональне використання наявних ресурсів у процесі формування основних джерел економічного зростання країни в сучасних умовах [Error! Reference source not found.; Error! Reference source not found.]. Такий підхід підтверджує, що ВВП є чутливим до змін у ресурсному потенціалі, інвестиційній політиці, зовнішньоекономічній ситуації та внутрішніх структурних характеристиках господарства, а отже, його динаміка відображає не лише поточний стан, а й перспективи розвитку національної економіки.

Доцільно також розмежовувати поняття валового внутрішнього продукту та валового національного доходу, оскільки, попри тісний взаємозв'язок, ці показники не є тотожними. Якщо ВВП відображає вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених на економічній території країни, то валовий національний дохід характеризує сукупність первинних доходів, отриманих резидентами держави внаслідок їх участі у виробництві як усередині країни, так і за її межами. У кількісному вираженні різниця між цими показниками визначається сальдо первинних доходів, одержаних з-за кордону та сплачених нерезидентам. Таке розмежування є важливим для більш точної оцінки результатів економічної діяльності держави та визначення її місця у системі міжнародних економічних відносин.

Таким чином, валовий внутрішній продукт є не лише статистичним підсумком виробничої діяльності, а й фундаментальним макроекономічним показником, який відображає економічний потенціал країни, масштаби створення доданої вартості, рівень ділової активності та результативність функціонування національного господарства.

Сутність ВВП полягає у вартісному відображенні кінцевих результатів економічної діяльності, економічний зміст - у вимірюванні обсягів виробництва, створення доданої вартості та динаміки відтворювальних процесів, а його роль виявляється у забезпеченні аналітичної бази для оцінювання економічного

розвитку, проведення міжкраїнних порівнянь, формування державної економічної політики та розроблення прогнозів.

Разом з тим, попри універсальність та широке аналітичне значення, ВВП не слід розглядати як вичерпний показник суспільного добробуту, оскільки він не враховує рівень рівномірності розподілу доходів, неоплачувану домашню працю, екологічні наслідки виробничої діяльності, співвідношення робочого і вільного часу, а також окремі соціальні характеристики якості життя населення. Саме тому в сучасному економічному аналізі ВВП доцільно використовувати у поєднанні з іншими макроекономічними та соціальними індикаторами.

Проведені наукові дослідження дають змогу дійти висновку, що валовий внутрішній продукт виступає одним із базових макроекономічних індикаторів, який відображає економічну потужність держави, її позиції у світовому конкурентному середовищі, спроможність до сталого розвитку та можливості підвищення добробуту населення.

1.2. Основні підходи та методи розрахунку ВВП

Методологія розрахунку валового внутрішнього продукту є складним багаторівневим процесом, що ґрунтується на принципах Системи національних рахунків (СНР). Її практичне значення полягає в тому, що саме завдяки уніфікованим методологічним підходам забезпечується можливість об'єктивного вимірювання результатів функціонування національної економіки, проведення міжкраїнних зіставлень та формування інформаційної бази для макроекономічного аналізу. В Україні чинна методологія розрахунку ВВП відповідає міжнародному стандарту СНР-2008, що забезпечує порівнянність вітчизняних макроекономічних показників із даними інших країн та узгодженість національної статистики із загальновизнаними світовими принципами обліку економічної діяльності.

У теоретичному аспекті ВВП є узагальнюючим макроекономічним показником, який може бути розглянутий з різних сторін економічного

кругообігу. Саме тому в межах СНР його обчислення здійснюється не одним, а трьома взаємопов'язаними методами. Згідно з науковими підходами І. Г. Манцурова, О. Г. Осауленка та А. П. Дорошенка, ВВП може бути розрахований трьома основними методами, кожен з яких відображає певний аспект відтворювального процесу: виробничий, розподільчий (за доходами) та метод кінцевого використання (за витратами). Застосування саме цих підходів зумовлене тим, що один і той самий результат економічної діяльності може бути інтерпретований як сума створеної доданої вартості, як сукупність первинних доходів, отриманих у процесі виробництва, або як обсяг кінцевих витрат на вироблений продукт. Отже, методологія розрахунку ВВП ґрунтується на принципі тотожності виробництва, доходів і витрат у межах національної економіки [Error! Reference source not found.;23;12].

За даними державної статистики в Україні використовуються три методи розрахунку ВВП. Кожен із них має самостійне аналітичне значення, оскільки дозволяє досліджувати ВВП як результат виробничої діяльності, як сукупність первинних доходів та як систему кінцевого використання створеного продукту.

Виробничий метод вважається одним із основних способів обчислення ВВП, оскільки саме він дає можливість безпосередньо оцінити внесок окремих галузей і секторів економіки у формування сукупного обсягу валового внутрішнього продукту. Його зміст ґрунтується на визначенні валової доданої вартості як різниці між вартістю випуску товарів і послуг та обсягом проміжного споживання. Економічна сутність цього методу полягає в тому, що до складу ВВП включається не повна вартість виробленої продукції, а лише та її частина, яка була створена безпосередньо на певному етапі виробництва. Саме такий підхід унеможливорює подвійний рахунок, що міг би виникнути в разі повторного включення вартості проміжних товарів і послуг до підсумкового результату.

Виробничий метод ґрунтується на обчисленні різниці між обсягом валового випуску, визначеним у межах окремих галузей, та величиною проміжного споживання. На початковому етапі за цим підходом встановлюється валова додана вартість в основних цінах, яка формується як різниця між

випуском продукції та проміжним споживанням, без включення податків на продукти, але з урахуванням відповідних субсидій. На другому етапі здійснюється перехід від основних цін до ринкових, унаслідок чого до попередньо визначеного обсягу ВВП додаються податки на продукти та віднімаються субсидії на продукти [23]. Узагальнено формулу розрахунку ВВП за виробничим методом можна подати так:

$$\text{ВВП} = \sum(\text{ВВ} - \text{ПС}) + (\text{П} - \text{С}) \quad (1.1)$$

де:

ВВ - валовий випуск;

ПС - проміжне споживання;

П - податки на продукт;

С - субсидії на продукти.

Таким чином, у межах виробничого підходу ВВП визначається як сума валової доданої вартості всіх видів економічної діяльності з урахуванням податків на продукти та імпорту і за вирахуванням відповідних субсидій. Наукове значення цього методу полягає не лише в отриманні інтегральної оцінки ВВП, а й у можливості здійснювати структурний аналіз економіки, визначати галузеві пропорції, виявляти найбільш продуктивні сектори та оцінювати зміни у структурі господарського комплексу.

Як зазначає А. В. Томашевська, саме виробничий метод дозволяє проаналізувати галузеву структуру економіки та виявити найбільш ефективні сектори господарства [28].

Наступним підходом до обчислення валового внутрішнього продукту є розподільчий метод, або метод визначення ВВП за доходами. Його зміст полягає у підсумовуванні всіх первинних доходів, сформованих у процесі виробництва товарів і послуг, а також амортизаційних відрахувань і непрямих податків на підприємницьку діяльність. Як і в межах інших підходів, розрахунок здійснюється поетапно: спочатку у цінах виробника, а надалі з урахуванням податків на виробництво та імпорту і за вирахуванням субсидій [5].

На відміну від виробничого методу, який зосереджується на процесі створення нової вартості, розподільчий підхід дає змогу дослідити, яким чином ця вартість первинно розподіляється між основними суб'єктами економічної системи. Хоча цей метод не виступає базовим при визначенні загального обсягу ВВП, його аналітичне значення є надзвичайно вагомим, оскільки він дозволяє охарактеризувати соціально-економічну структуру національного продукту, виявити співвідношення між працею, капіталом і державою у формуванні доходів, а також оцінити особливості розподілу результатів виробничої діяльності.

До основних елементів, що враховуються при розрахунку ВВП за методом доходів, належать:

- оплата праці найманих працівників;
- рентні платежі, тобто доходи, які отримують власники нерухомого майна;
- чисті непрямі податки на бізнес, зокрема податок на додану вартість, акцизний податок і мито;
- прибуток корпорацій, що охоплює податок на прибуток, дивіденди акціонерам і нерозподілений прибуток;
- чисті процентні доходи, які визначаються як різниця між процентами, сплаченими фірмами, та процентами, отриманими ними від домогосподарств і держави;
- амортизаційні відрахування.

Узагальнено формулу розрахунку ВВП за методом доходів можна подати так:

$$\text{ВВП} = W + R + T_i + \pi + A + i \quad (1.2)$$

де W - оплата праці найманих працівників;

R - рентні платежі;

T_i - чисті непрямі податки на бізнес;

π - прибуток корпорацій;

A - амортизаційні витрати;

i - чисті проценти.

Отже, розподільчий метод дозволяє дослідити структуру первинних доходів у національній економіці. Кожен із наведених елементів відображає окрему сторону економічного процесу. Оплата праці характеризує частку найманих працівників у створеному продукті, податки на виробництво та імпорт - участь держави в перерозподілі створеної вартості, а прибуток, рента, проценти та амортизаційні відрахування - дохід і фінансові результати, що формуються у сфері підприємницької діяльності. У цьому контексті розподільчий метод дає змогу не лише оцінити рівень податкового навантаження на виробників та частку доходів домогосподарств у структурі національного продукту, а й дослідити характер розподілу економічних ресурсів і результатів господарювання в суспільстві.

Третім підходом до обчислення валового внутрішнього продукту є метод кінцевого використання, або метод за витратами. Його сутність полягає у включенні до складу ВВП сукупних витрат усіх економічних суб'єктів, які використовують створений продукт, а саме домогосподарств, підприємницького сектору, держави та зовнішнього сектору [5]. У межах цього підходу підсумовується вартість товарів і послуг, що спрямовуються на споживання або нагромадження в економіці, зокрема кінцеві споживчі витрати домогосподарств, державні видатки, валові приватні внутрішні інвестиції та чистий експорт товарів і послуг.

Метод за витратами дає змогу охарактеризувати структуру використання ВВП за основними напрямками, зокрема на кінцеве споживання, інвестиційну діяльність і зовнішньоекономічні операції. Цей підхід належить до найбільш уживаних у макроекономічному аналізі, прогнозуванні та економічному моделюванні, оскільки дозволяє простежити, на які саме потреби спрямовується кінцевий продукт, створений у межах національної економіки. Економічний зміст методу полягає в тому, що весь обсяг кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні, у підсумку або споживається, або накопичується, або використовується державним сектором, або реалізується на зовнішніх ринках. Отже, цей підхід

відображає не сам процес створення валового внутрішнього продукту, а напрями його кінцевого використання.

Узагальнено формулу розрахунку ВВП за методом кінцевого використання можна подати так:

$$\text{ВВП} = C + G + I + NX \quad (1.3)$$

де C - кінцеві споживчі витрати домогосподарств;

G - державні витрати;

I - валові приватні внутрішні інвестиції;

NX - чистий експорт товарів і послуг.

Кінцеве споживання домашніх господарств відображає обсяг споживчого попиту населення і є важливим індикатором внутрішньої економічної активності. Валове нагромадження капіталу характеризує інвестиційні процеси та створює матеріальну основу для майбутнього розширення виробництва. Витрати сектору державного управління відображають участь держави у забезпеченні суспільних потреб і функціонуванні соціально-економічної інфраструктури. Чистий експорт характеризує вплив зовнішньоекономічних зв'язків на формування ВВП та дозволяє оцінити роль міжнародної торгівлі у забезпеченні економічного зростання.

Дослідження Т. А. Чупілко, І.С. Сіліна та Є.О. Колеснік підкреслюють, що в сучасних умовах особливого значення набуває компонент інвестицій (I), оскільки він формує передумови для майбутнього зростання ВВП через оновлення основних засобів та впровадження інновацій [**Error! Reference source not found.**].

Усі наведені методи дають змогу обчислити валовий внутрішній продукт з різних позицій, однак за умови рівності доходів і витрат в економіці підсумкові результати, отримані за кожним із них, теоретично мають бути однаковими. Водночас у практиці офіційних статистичних розрахунків повного збігу не завжди вдається досягти, що зумовлено обмеженістю інформаційної бази, специфікою збору та узагальнення статистичних даних, а також наявністю статистичних розбіжностей. Саме тому одночасне використання трьох підходів

має важливе методичне значення, оскільки забезпечує можливість взаємної перевірки макроекономічних показників і сприяє підвищенню достовірності підсумкових розрахунків.

Оскільки всі складові ВВП тією чи іншою мірою зазнають впливу інфляційних процесів, у макроекономічному аналізі прийнято розрізняти два його види - номінальний і реальний. Однією з важливих засад методології обчислення ВВП є саме розмежування цих двох показників. Це пов'язано з тим, що зміна обсягу ВВП, обчисленого у поточних цінах, може бути спричинена як фактичним збільшенням обсягу виробництва, так і коливанням загального рівня цін. З огляду на це, для об'єктивної оцінки макроекономічної динаміки необхідно відокремлювати вплив цінового чинника від реальних кількісних змін у виробництві.

Номінальний ВВП являє собою обсяг валового внутрішнього продукту, визначений у поточних цінах відповідного року. Тобто для його розрахунку обсяг виробництва кожного року множиться на ціни товарів і послуг, що діють саме в цьому періоді. Узагальнена формула обчислення номінального ВВП має такий вигляд:

$$\text{Номінальний ВВП} = \sum p_i \times q_i \quad (1.4)$$

де p_i - ціна i -го товару в поточному році;

q_i - обсяг виробництва i -го товару в поточному році.

Відповідно, якщо в наступному році ціни на товари та послуги зростуть, то ВВП також збільшиться, навіть якщо реальний обсяг виробництва залишиться незмінним або зменшиться. Звідси випливає головний недолік використання номінального ВВП: він не враховує інфляційні процеси, а тому не дає можливості об'єктивно порівнювати результати функціонування економіки за різні періоди. Разом з тим, до його переваг належать відносна простота розрахунку та зручність використання в поточній статистичній практиці.

Реальний ВВП характеризує фізичний обсяг виробництва товарів і послуг, розрахований у цінах базового року. Такий підхід дає можливість абстрагуватися

від цінових коливань і визначити реальні зміни у виробництві продукції та наданні послуг:

$$\text{Реальний ВВП} = \sum p_{i0} \times q_{i1} \quad (1.5)$$

де p_{i0} - ціна i -го товару в базовому році;

q_{i1} - обсяг виробництва i -го товару в поточному році.

Переведення номінального ВВП у реальний вимір здійснюється з використанням дефлятора ВВП, який характеризує зміну загального рівня цін на всю сукупність товарів і послуг, включених до складу валового внутрішнього продукту. Порівняно з індексом споживчих цін, дефлятор ВВП охоплює ширше коло економічних благ, а тому є більш комплексним показником цінових змін у межах економіки загалом. Використання цього індикатора дозволяє перейти від номінального виміру макроекономічних величин до реального, що створює підґрунтя для більш об'єктивного аналізу динаміки економічного зростання.

Згідно з нормативними положеннями Державної служби статистики України, при розрахунку ВВП враховується також діяльність неформального сектору економіки. Це пов'язано з тим, що значна частина економічної активності може здійснюватися поза межами офіційно зареєстрованих господарських структур, але фактично бере участь у створенні товарів і послуг. Відтак ігнорування таких процесів призводило б до заниження реального обсягу національного виробництва та спотворення макроекономічних оцінок.

Як стверджує І. І. Касілов, «чистота» розрахунку ВВП залежить від точності обліку тіньових операцій, що є актуальною проблемою для вітчизняної статистики [**Error! Reference source not found.**]. Урахування цього аспекту має важливе значення для підвищення достовірності статистичних даних та адекватного відображення реального економічного потенціалу країни.

Отже, розглянуті методи обчислення ВВП та його основні види дають можливість перейти до подальшого аналізу рівня, динаміки й структурних особливостей валового внутрішнього продукту України [12].

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що методологія розрахунку ВВП спирається на три взаємопов'язані підходи, кожен із яких розкриває окремий

аспект функціонування національної економіки. Виробничий підхід відображає процес формування валового внутрішнього продукту, розподільний - особливості первинного розподілу доходів, а метод за витратами - напрями кінцевого використання створених товарів і послуг. Їх сукупне використання забезпечує належний рівень обґрунтованості макроекономічного аналізу, сприяє точності статистичних розрахунків і слугує теоретичною базою для подальшого дослідження динаміки ВВП в Україні.

1.3. Методичні підходи до аналізу динаміки, структури та факторів розвитку ВВП

Аналіз валового внутрішнього продукту є багатограним процесом, що потребує застосування цілісної системи економіко-статистичних методів. За визначенням І. Г. Манцурова та В. М. Геєця, метою такого аналізу є не лише фіксація кількісних змін, а й виявлення якісних трансформацій в економіці, оцінка стійкості економічного зростання та визначення ключових драйверів розвитку [Error! Reference source not found.; Error! Reference source not found.]. У зв'язку з цим методичний інструментарій дослідження ВВП доцільно поділяти на три взаємопов'язані блоки: аналіз динаміки, структурний аналіз та факторне моделювання. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити не лише зміну абсолютних обсягів виробництва, а й внутрішню будову ВВП та причини його трансформації.

Першим напрямом виступає аналіз динаміки ВВП, за допомогою якого можна оцінити темпи економічного розвитку країни впродовж певного періоду. Значення такого аналізу полягає в тому, що він дає змогу виявити загальні тенденції зміни обсягів виробництва, простежити фази економічного циклу та оцінити стійкість розвитку національної економіки. Основу методичного інструментарію в цьому випадку становить побудова часових рядів, які відображають зміну ВВП у динаміці [15].

Для забезпечення об'єктивності аналізу дослідники, зокрема В. Д. Базилевич та А. А. Задоя, наголошують на необхідності використання порівнянних цін, тобто реального ВВП, оскільки саме він дозволяє абстрагуватися від впливу інфляції та оцінити фактичну зміну обсягів виробництва [2].

Ключовими показниками в цьому блоці є:

- абсолютний приріст, який показує, на скільки одиниць змінився обсяг ВВП у поточному періоді порівняно з попереднім або базисним;
- темпи росту, що визначаються як відношення обсягу ВВП поточного періоду до попереднього та виражаються у відсотках або коефіцієнтах;
- темпи приросту, які відображають відносну швидкість зміни показника і розраховуються як різниця між темпом росту та 100 %;
- абсолютне значення 1 % приросту, що показує, якому абсолютному приросту відповідає один відсоток зміни показника.

Для виявлення довгострокових тенденцій у динаміці ВВП застосовується метод трендового моделювання, який дозволяє згладити випадкові коливання, відокремити короткострокові відхилення від стійкої тенденції та визначити загальний вектор економічного розвитку. Такий підхід є особливо важливим при дослідженні макроекономічних процесів, оскільки дає можливість не лише описати динаміку показника, а й прогнозувати його подальші зміни [**Error! Reference source not found.**]. Отже, аналіз динаміки забезпечує кількісну основу для оцінки економічного зростання та виявлення його часових закономірностей.

Другим взаємопов'язаним блоком є структурний аналіз ВВП, який спрямований на дослідження внутрішньої будови цього макроекономічного показника та змін у співвідношенні його складових. Якщо аналіз динаміки дає відповідь на питання, як змінюється ВВП у часі, то структурний аналіз дозволяє з'ясувати, за рахунок яких саме компонентів формується його обсяг і в якому напрямі трансформується економіка [23].

Структурний аналіз ВВП може здійснюватися за кількома напрямками.

По-перше, важливе значення має галузева структура, яка передбачає оцінювання частки різних видів економічної діяльності, зокрема промисловості, сільського господарства, будівництва, сфери послуг, інформаційно-комунікаційної діяльності та інших секторів, у загальному обсязі валової доданої вартості [Error! Reference source not found.]. Зміна галузевих пропорцій у бік зростання частки високотехнологічних і наукомістких видів діяльності свідчить про інноваційний тип економічного розвитку.

По-друге, вагомим напрямом є аналіз структури ВВП за методом кінцевого використання, який дає можливість дослідити співвідношення між кінцевими споживчими витратами домогосподарств, валовим нагромадженням, державними витратами та чистим експортом. Такий підхід дозволяє визначити, за рахунок яких компонентів сукупного попиту забезпечується економічне зростання, а також оцінити рівень залежності економіки від внутрішнього споживання, інвестиційної активності чи зовнішньоекономічної кон'юнктури [Error! Reference source not found.].

По-третє, суттєве значення має дослідження структури ВВП за доходним підходом, яке передбачає визначення співвідношення між оплатою праці найманих працівників, валовим прибутком, змішаним доходом, а також чистими податками на виробництво та імпорт. Цей підхід дає можливість оцінити особливості первинного розподілу створеного продукту, виявити домінуючі джерела формування доходів та охарактеризувати соціально-економічні пропорції в економіці [Error! Reference source not found.].

По-четверте, аналізу підлягає технологічна структура, яка характеризує співвідношення між секторами з різним рівнем доданої вартості та дозволяє оцінити якість економічного зростання з позицій технологічного оновлення виробництва. У сучасних умовах саме ця складова набуває особливого значення, оскільки відображає рівень модернізації економіки, її інноваційність та здатність формувати конкурентні переваги.

По-п'яте, важливим напрямом є соціально-економічна структура, що відображає розподіл ВВП за формами власності та категоріями інституційних

секторів, зокрема нефінансовими корпораціями, сектором загального державного управління та домогосподарствами. Такий підхід дає можливість дослідити особливості формування і розподілу створеного продукту між основними суб'єктами економіки [23].

По-шосте, виділяється територіальна структура, яка передбачає аналіз внеску окремих регіонів у формування загальнонаціонального показника через оцінювання валового регіонального продукту. Цей напрям дає можливість виявити регіональні диспропорції, встановити просторові особливості економічного розвитку та визначити територіальні центри економічної активності [9].

Основними інструментами структурного аналізу виступають вертикальний та горизонтальний аналіз. Вертикальний аналіз використовується для визначення питомої ваги окремих елементів у загальному обсязі ВВП, тоді як горизонтальний аналіз дає змогу простежити зміну питомої ваги структурних складових у часі. Поєднання цих підходів дозволяє не лише зафіксувати наявну структуру ВВП, а й оцінити характер її трансформації під впливом макроекономічних змін. Таким чином, структурний аналіз дає змогу перейти від формального вимірювання обсягів виробництва до глибшого розуміння якісних зрушень у національній економіці.

Третім блоком методичного аналізу є виявлення та кількісна оцінка чинників, що зумовлюють зміну ВВП. У наукових дослідженнях, зокрема у працях І. Г. Бабець, значна увага приділяється моделюванню впливу інвестицій та інших макроекономічних факторів на економічне зростання. У цьому контексті доцільним є виокремлення екстенсивних та інтенсивних факторів розвитку. До екстенсивних належать чинники, пов'язані зі збільшенням обсягу залучених ресурсів, зокрема праці, капіталу, сировини або виробничих потужностей [**Error! Reference source not found.**]. Інтенсивні фактори, натомість, відображають підвищення ефективності використання наявних ресурсів, зростання продуктивності праці, технологічне оновлення, інновації та

вдосконалення організації виробництва. Такий підхід дозволяє оцінити не лише динаміку економічного зростання, а й його якісні характеристики.

Методичні підходи до факторного аналізу ВВП включають кілька основних інструментів. Насамперед важливе місце займає індексний метод, який дає можливість розкласти загальну зміну ВВП на окремі складові, зокрема зміну фізичного обсягу виробництва та зміну цін [15]. У цьому контексті використовуються індекси Ласпейреса, Пааше та Фішера, що дає змогу отримати більш точну характеристику змін економічного показника.

Другим важливим інструментом є кореляційно-регресійний аналіз, який передбачає побудову економетричних моделей, що відображають залежність ВВП від сукупності незалежних змінних. Як факторні ознаки можуть виступати обсяг інвестицій в основний капітал, чистий експорт, рівень інфляції, витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, рівень зайнятості, продуктивність праці та інші макроекономічні параметри [**Error! Reference source not found.**]. Застосування цього методу дозволяє не лише встановити наявність зв'язку між показниками, а й кількісно оцінити силу та напрям впливу окремих чинників на зміну ВВП.

Третім підходом є метод детермінованого аналізу, зокрема моделі логарифмування або ланцюгових підстановок, які використовуються для розрахунку впливу факторів у межах жорстко визначених функціональних залежностей. Наприклад, ВВП може бути представлений як добуток чисельності зайнятих і продуктивності праці, що дає можливість роздільно оцінити вплив кожного з цих факторів на зміну кінцевого результату. Значення цього підходу полягає у високому рівні аналітичної точності та можливості чіткого кількісного вимірювання впливу кожного чинника.

Таким чином, комплексне використання методів аналізу динаміки, структури та факторів розвитку ВВП дозволяє сформулювати цілісне уявлення про стан і тенденції функціонування національної економіки. Аналіз динаміки дає відповідь на питання про швидкість і характер економічного розвитку, структурний аналіз дозволяє з'ясувати, за рахунок яких складових формується

ВВП і як змінюються внутрішні пропорції економіки, а факторне моделювання дає можливість виявити причини змін і оцінити силу впливу окремих чинників. Саме тому обрані методичні підходи становлять необхідну теоретико-аналітичну основу для проведення практичного дослідження у другому розділі дипломної роботи.

Висновки до розділу 1

У першому розділі розкрито теоретичні основи дослідження валового внутрішнього продукту та з'ясовано його сутність, економічний зміст і роль у системі макроекономічних показників. Встановлено, що ВВП є узагальнюючим показником результатів економічної діяльності та виступає важливою базою для оцінювання стану, структури й динаміки національної економіки. Узагальнено основні підходи до розрахунку ВВП, а також обґрунтовано доцільність використання методів аналізу динаміки, структури та факторів його розвитку. Отже, перший розділ сформував теоретико-методичну основу для подальшого аналітичного дослідження ВВП України.

Проаналізувавши основні підходи та методи розрахунку ВВП, з'ясовано що найбільш повне відображення процесу його формування забезпечується через використання виробничого, розподільчого методу та методу кінцевого використання. Встановлено, що кожен із цих підходів дає змогу дослідити окремий аспект відтворювального процесу: виробничий метод характеризує створення доданої вартості, розподільчий - формування первинних доходів, а метод кінцевого використання - напрями використання створеного продукту. Їх сукупне застосування забезпечує об'єктивність макроекономічного аналізу, підвищує достовірність оцінки ВВП та дозволяє більш ґрунтовно досліджувати особливості функціонування економіки.

Дослідивши методичні підходи до аналізу динаміки, структури та факторів розвитку ВВП, визначено, що найбільш доцільним є комплексне поєднання економіко-статистичних, структурних, порівняльних і факторних методів. Проведена оцінка показала, що саме такий підхід дає можливість не лише зафіксувати зміну обсягів ВВП, а й виявити структурні трансформації в економіці, простежити зміну співвідношень між окремими складовими та встановити причини їх виникнення. У результаті доведено, що комплексний аналіз ВВП створює належну методичну основу для дослідження сучасного стану економіки та формування обґрунтованих прогнозних висновків.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ, ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ ВВП

2.1. Структура ВВП та основні тенденції ВВП України

Валовий внутрішній продукт (ВВП) виступає одним із базових показників, за допомогою яких оцінюють стан і результати розвитку національної економіки, оскільки він характеризує сукупну вартість кінцевих товарів і послуг, створених у межах країни за певний проміжок часу [13; 6]. Саме цей показник широко застосовується для визначення рівня економічного розвитку держави, ефективності функціонування економічної системи та загального рівня добробуту населення. Для України зміна обсягів ВВП в останні роки була нерівномірною і відзначалася складним характером, поєднуючи періоди економічного піднесення з етапами глибоких потрясінь, зумовлених воєнними подіями та глобальними економічними кризами.

Найбільш відчутні негативні зміни проявилися у 2022 р., коли обсяги ВВП істотно зменшилися через руйнування виробничої бази, скорочення експортного потенціалу та посилення інфляційного тиску [14; 26]. Разом із тим уже у 2023 р., незважаючи на збереження значної кількості ризиків і обмежень, в економіці України почали виявлятися ознаки поступового відновлення, що створило основу для подальших позитивних зрушень [8].

Дослідження валового внутрішнього продукту є особливо важливим для України в сучасних умовах, оскільки національна економіка функціонує під впливом безпрецедентних викликів, пов'язаних із воєнними діями, нестабільністю економічного середовища та порушенням звичних логістичних і виробничих зв'язків. Воєнний фактор позначився практично на всіх видах економічної діяльності - від аграрної сфери, що має ключове значення для продовольчої безпеки, до промислового виробництва та транспортно-логістичної системи [8]. Одночасно прискорення інфляційних процесів, збільшення державних видатків на оборонні потреби та зростання залежності від зовнішньої фінансової підтримки формують додатковий тиск на економічний розвиток країни [26]. Динаміка та структурні характеристики валового внутрішнього продукту дають змогу відобразити найважливіші трансформації, що відбуваються в економіці країни. У зв'язку з цим особливого значення набуває всебічний аналіз ВВП, оскільки саме він дозволяє виявити провідні напрями розвитку національної економіки та слугує основою для формування обґрунтованих управлінських рішень з урахуванням сучасних глобальних викликів [33]. За таких умов дослідження динаміки ВВП створює можливість оцінити результативність економічних заходів, спрямованих на відновлення держави, а також окреслити перспективи її подальшого сталого розвитку. Актуальність цієї теми визначається потребою пристосування економічної політики до нових умов, підтримання стабільного функціонування ключових галузей господарства та збереження належного рівня добробуту населення.

Відповідно до підходів, наведених у матеріалах Світового банку, ВВП охоплює обсяги виробництва товарів і послуг, обчислені в ринкових цінах, що дає можливість оцінити не лише внутрішній попит, а й місце країни у світовому господарстві. Разом із тим цей показник залишається базовим інструментом для здійснення міжнародних порівнянь, особливо в умовах економічної нестабільності.

На рис. 2.1 наведено динаміку валового внутрішнього продукту України за період 2010-2025 рр.

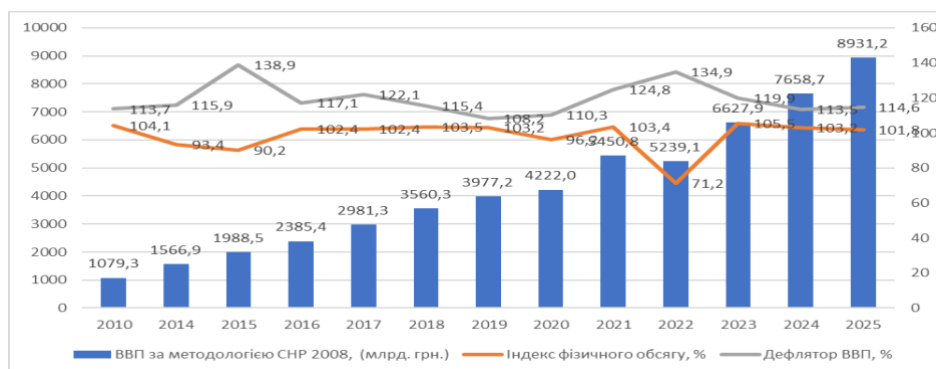

Рис. 2.1. Динаміка валового внутрішнього продукту (фактичні ціни, млрд. грн., до попереднього року, %)

Джерело: побудовано за даними [9;**Error! Reference source not found.**;10]

Аналізуючи рис. 2.1, слід зазначити, що впродовж 2014-2016 рр. в Україні спостерігався низький рівень економічної активності, що було зумовлено політичною та економічною кризою після анексії Криму та початку бойових дій на Донбасі. У 2014-2015 рр. відбулося зниження індексу фізичного обсягу ВВП з 93,4 % до 90,2 % на тлі значного інфляційного тиску, що відобразилося у високому дефляторі ВВП, який у 2015 р. становив 138,9 %. У 2017-2019 рр. економіка поступово відновлювалася: обсяг ВВП зростав, а індекс фізичного обсягу перевищував 100 %, що свідчило про позитивну динаміку виробництва.

У 2020 р. відбулося скорочення економічної активності внаслідок пандемії COVID-19, карантинних обмежень і спаду ділової активності, у результаті чого індекс фізичного обсягу ВВП знизився до 96,2 %. У 2021 р. спостерігалось часткове відновлення економіки, а індекс фізичного обсягу ВВП зріс до 103,4 %. Проте у 2022 р. через початок повномасштабної війни відбулося різке падіння ВВП: індекс фізичного обсягу становив 71,2 %, а дефлятор ВВП зріс до 134,9 %. Це було зумовлено інфляційними процесами, девальваційним тиском, втратою частини територій, скороченням виробництва й експорту, а також руйнуванням інфраструктури. У 2023 р. економіка України перейшла до фази відновлення: за уточненими даними реальний ВВП зріс на 5,5 %, що відповідає індексу фізичного обсягу 105,5 %.

У 2024 р. позитивна динаміка збереглася, однак темпи економічного відновлення дещо сповільнилися. За даними НБУ, реальний ВВП України зріс на 2,9%, а номінальний ВВП становив 7658,7 млрд грн. Уповільнення економічного зростання було зумовлене погіршенням безпекової ситуації, відновленням дефіциту електроенергії та нижчими врожаями. Водночас економіку підтримували високий внутрішній попит, м'яка фіскальна політика, адаптивність бізнесу, інвестиції в автономне енергозабезпечення, логістику та відбудову інфраструктури.

У 2025 р. відновлення економіки продовжилося, але мало більш стриманий характер. За даними Держстату, оприлюдненими у березні 2026 р., реальний ВВП України зріс на 1,8 % порівняно з 2024 р., а номінальний ВВП становив 8931,2 млрд грн. Поквартальна динаміка свідчила про нерівномірність відновлення: у I кварталі 2025 р. реальний ВВП зріс на 0,9 % у річному вимірі, у II кварталі - на 0,7 %, у III кварталі - на 2,1 %, а у IV кварталі - на 3,0 %. Це дає підстави стверджувати, що економіка України у 2025 р. зберігала здатність до зростання, однак перебувала під суттєвим впливом воєнних ризиків, дефіциту робочої сили, енергетичних обмежень і нестійкої зовнішньоекономічної кон'юнктури.

Отже, динаміка ВВП України у 2010-2025 рр. відображає складну траєкторію розвитку національної економіки: від кризових явищ 2014-2015 рр. і пандемічного спаду 2020 р. до глибокого шоку 2022 р. та поступового відновлення у 2023-2025 рр. Водночас сучасне економічне зростання залишається нестійким і значною мірою залежить від безпекової ситуації, внутрішнього попиту, державних витрат, міжнародної фінансової підтримки та адаптивності бізнесу.

Визначення валового внутрішнього продукту в Україні здійснюється відповідно до методичних підходів Державної служби статистики України, сформованих на основі міжнародних стандартів системи національних рахунків. ВВП виступає базовим макроекономічним показником, який використовується у процесі формування державної економічної політики, бюджетного прогнозування та оцінки результатів розвитку національної економіки. Його

аналіз дозволяє встановити як позитивні тенденції економічного зростання, так і виявити структурні диспропорції, потенційні ризики та наявні обмеження, що є особливо важливим у сучасних воєнних умовах.

У табл. 2.1 представлено ВВП України та частку валової доданої вартості окремих видів економічної діяльності за 2010-2025 рр.

Наведені в табл. 2.1 дані дають змогу простежити не лише зміну загального обсягу ВВП у номінальному вираженні, а й трансформацію галузевої структури економіки України впродовж досліджуваного періоду. Як видно з таблиці, у 2010-2025 рр. номінальний ВВП України зріс з 1079,3 млрд грн до 8931,2 млрд грн, тобто більш ніж у вісім разів, що свідчить про суттєве збільшення вартісних обсягів виробництва товарів і послуг. Водночас структурний аналіз показує, що зміни у складі ВВП були нерівномірними, а окремі види економічної діяльності демонстрували як зростання, так і зниження своєї питомої ваги у загальній структурі валового внутрішнього продукту.

Таблиця 2.1

Валовий внутрішній продукт України та частка валової доданої вартості за деякими видами економічної діяльності, млрд грн

Роки	ВВП, млрд грн	Сільське, лісове та рибне господарство (%)	Переробна промисловість. (%)	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (%)	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (%)	Державне управління; обов'язкове соціальне страхування (%)	Податки на продукти (%)
2010	1079,3	7,45	13,22	14,36	7,69	4,62	11,80
2015	1988,5	12,06	11,90	13,78	6,79	4,78	15,20
2020	4222,0	9,31	10,10	13,94	6,22	7,26	14,37
2021	5450,8	10,89	10,28	13,61	5,42	6,17	14,32
2022	5239,1	8,57	7,60	12,32	4,33	21,70	12,11
2023	6627,9	7,31	8,25	12,64	4,34	22,15	12,87
2024	7658,7	8,20	9,45	13,80	4,80	23,90	13,20
2025	8931,2	8,50	10,10	13,20	4,60	21,50	13,40

Джерело: побудовано за даними [9; *Error! Reference source not found.*; 10]

Економіка України, як і раніше, значною мірою базується на торгівлі, податках на продукти та переробній промисловості, які залишаються одними з ключових складників структури ВВП. Зокрема, частка оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів упродовж усього аналізованого періоду залишалася однією з найвагоміших: у 2010 р. вона

становила 14,36 %, у 2015 р. - 13,78 %, у 2020 р. - 13,94 %, у 2021 р. - 13,61 %, у 2022 р. - 12,32 %, у 2023 р. - 12,64 %, у 2024 р. - 13,80 %, а у 2025 р. - 13,20 %. Це дає підстави стверджувати, що внутрішній ринок і сфера товарообігу традиційно відіграють важливу роль у формуванні валового внутрішнього продукту України, навіть попри кризові явища та структурні потрясіння.

Переробна промисловість також належить до базових видів економічної діяльності у структурі ВВП, хоча її частка в досліджуваному періоді змінювалася нерівномірно. Якщо у 2010 р. вона становила 13,22 %, то у 2015 р. - 11,90 %, у 2020 р. - 10,10 %, у 2021 р. - 10,28 %, у 2022 р. - лише 7,60 %, у 2023 р. - 8,25 %, у 2024 р. - 9,45 %, а у 2025 р. - 10,10 %. Отже, можна зробити висновок, що впродовж аналізованого періоду значення переробної промисловості у структурі ВВП загалом зменшилося порівняно з 2010 р., однак після суттєвого спаду у 2022 р. простежується поступове відновлення її питомої ваги у 2023-2025 рр. Це свідчить про збереження важливості промислового сектору для національної економіки, попри складні умови функціонування.

Водночас сільське, лісове та рибне господарство, яке традиційно посідає важливе місце в економіці України, демонструвало суттєві коливання своєї частки у ВВП. Так, у 2010 р. частка цього виду діяльності становила 7,45 %, у 2015 р. - 12,06 %, у 2020 р. - 9,31 %, у 2021 р. - 10,89 %, у 2022 р. - 8,57 %, у 2023 р. - 7,31 %, у 2024 р. - 8,20 %, а у 2025 р. - 8,50 %. Це свідчить про те, що аграрний сектор мав вагоме значення для економіки, однак його частка у структурі ВВП була нестабільною та залежала від комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників. Особливо показовим є те, що після найвищого значення у 2015 р. у подальші роки частка сільського, лісового та рибного господарства зменшувалася, хоча у 2024-2025 рр. спостерігалось її певне відновлення порівняно з 2023 р.

Окремої уваги заслуговує транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, частка яких у структурі ВВП упродовж аналізованого періоду мала загалом спадну тенденцію. Якщо у 2010 р. цей показник становив 7,69 %, то у 2015 р. - 6,79 %, у 2020 р. - 6,22 %, у 2021 р. - 5,42 %, у 2022 р. - 4,33 %, у 2023 р. - 4,34 %, у 2024 р. - 4,80 %, а у 2025 р. - 4,60 %. Таким чином,

транспортна сфера виявилася однією з найбільш чутливих до кризових процесів галузей, а її питома вага у ВВП у 2022–2025 рр. залишалася істотно нижчою, ніж у 2010-2015 рр. Разом із тим у 2024 р. простежувалося певне поліпшення її структурної позиції порівняно з 2022-2023 рр., хоча у 2025 р. частка знову незначно зменшилася.

Важливим чинником формування ВВП залишаються також податки на продукти. Їх частка у 2010 р. становила 11,80 %, у 2015 р. - 15,20 %, у 2020 р. - 14,37 %, у 2021 р. - 14,32 %, у 2022 р. - 12,11 %, у 2023 р. - 12,87 %, у 2024 р. - 13,20 %, у 2025 р. - 13,40 %. Отже, частка податків на продукти протягом усього періоду залишалася досить вагомою складовою ВВП, що підтверджує значення фіскального механізму у формуванні загального обсягу валового внутрішнього продукту. Після помітного зниження у 2022 р. у наступні роки відбулося поступове відновлення питомої ваги податків на продукти у структурі ВВП.

Аналізуючи табл. 2.1, можна відзначити, що динаміка валового внутрішнього продукту України протягом 2010-2025 рр. у номінальному вираженні була загалом висхідною, хоча структурні характеристики ВВП змінювалися нерівномірно. Найбільш помітними тенденціями є збереження високої частки торгівлі у структурі ВВП, зниження питомої ваги переробної промисловості та транспорту порівняно з початком досліджуваного періоду, нестабільність частки сільського господарства, а також різке зростання ролі державного управління та обов'язкового соціального страхування у 2022–2025 рр. У сукупності це свідчить про суттєву трансформацію галузевої структури економіки України під впливом кризових явищ, воєнних викликів і змін у механізмах економічного регулювання.

Отже, у 2023-2025 рр. спостерігалось подальше зростання номінального ВВП України, однак структура його формування засвідчує наявність значних дисбалансів. З одного боку, відбулося певне відновлення частки переробної промисловості, сільського господарства та транспорту у 2024-2025 рр. порівняно з 2022-2023 рр., з іншого - зберігалася надзвичайно висока частка державного управління та обов'язкового соціального страхування. Це дає підстави

стверджувати, що сучасний етап економічного розвитку України характеризується посиленням ролі держави та одночасним функціонуванням економіки в умовах структурної нестійкості.

Отже, дослідження структури ВВП України свідчить, що, незважаючи на істотне збільшення номінального обсягу валового внутрішнього продукту у 2010-2025 рр., галузеві пропорції економіки за цей період зазнали помітної трансформації. Позитивним аспектом є збереження вагової ролі торгівлі, переробної промисловості, сільського господарства та податків на продукти у формуванні ВВП. Разом із тим скорочення частки транспорту, тривале послаблення позицій переробної промисловості порівняно з 2010 р., а також істотне зростання питомої ваги державного управління у 2022-2025 рр. вказують на наявність стійких структурних дисбалансів у національній економіці. У зв'язку з цим державна економічна політика має бути зорієнтована на підтримку виробничих видів діяльності, посилення внутрішнього ринку, розвиток інфраструктурної бази та забезпечення більш збалансованої моделі економічного зростання.

До позитивних результатів зростання ВВП можна віднести розширення фінансових можливостей держави для фінансування соціальних заходів, реалізації інфраструктурних ініціатив і забезпечення потреб оборонної сфери. Крім того, збільшення обсягів ВВП сприяє формуванню більш стабільного макроекономічного середовища та підтриманню інвестиційної привабливості країни. Водночас, попри наявність позитивних зрушень, необхідно враховувати збереження проблемних тенденцій, пов'язаних із недостатньо стійкими позиціями окремих стратегічно важливих виробничих сфер, передусім переробної промисловості й транспорту, а також із вагомими структурними змінами у напрямі збільшення частки державного управління.

У зв'язку з цим у середньо- та довгостроковій перспективі особливого значення набуває підтримка експортно орієнтованих і виробничих секторів, розвиток внутрішнього ринку, зменшення імпортозалежності та забезпечення більш збалансованої структури економічного зростання.

2.2. Міжнародні тенденції та порівняльний аналіз ВВП

Валовий внутрішній продукт є одним із ключових макроекономічних показників, який відображає результати функціонування національної економіки та дає змогу оцінити масштаби виробництва товарів і послуг у країні. Водночас для міжнародних зіставлень доцільно використовувати не лише номінальний ВВП, а насамперед ВВП за паритетом купівельної спроможності на душу населення, оскільки саме цей показник більш об'єктивно відображає реальний рівень економічного розвитку та добробуту населення, нівелюючи вплив курсових коливань і відмінностей у рівнях цін між країнами [**Error! Reference source not found.**]. Такий підхід дає змогу не лише простежити динаміку розвитку України, а й визначити її місце порівняно з Польщею, країнами Балтії, Європейським Союзом та Єврозоною.

У цьому контексті аналіз національної динаміки ВВП виступає необхідною передумовою для подальшого міжнародного порівняння та виявлення ключових тенденцій розвитку економік різних груп країн.

Валовий внутрішній продукт є одним із ключових показників, що характеризують соціально-економічний стан і рівень розвитку держави. Його аналіз дає змогу оцінити результати виробничої та споживчої діяльності, простежити зміни темпів економічного зростання, рівня продуктивності праці, а також сформулювати узагальнене уявлення про добробут населення. Зважаючи на те, що економічний розвиток має довготривалий характер, важливе місце в системі його оцінювання посідають показники інтенсивності динаміки, зокрема індекси та темпи приросту фізичного обсягу ВВП і ВВП у розрахунку на одну особу. Саме тому для більш повного дослідження доцільно розглядати не лише загальну динаміку номінального ВВП України, а й міжнародні порівняння за показником ВВП за паритетом купівельної спроможності на душу населення, що дає можливість комплексно оцінити як внутрішні, так і зовнішні аспекти економічного розвитку.

Динаміка номінального ВВП України за період 2014-2025 рр. представлена у таблиці 2.2.

За даними табл. 2.2 можна зробити висновок, що номінальний ВВП України у національній валюті мав переважно висхідну динаміку протягом майже всього досліджуваного періоду. Винятком став 2022 рік, коли внаслідок повномасштабної війни, руйнування виробничої й транспортної інфраструктури, порушення логістичних зв'язків, втрати частини економічного потенціалу та скорочення внутрішнього попиту відбулося зменшення показника як у гривневому, так і в доларовому вимірі. Водночас у 2023-2025 рр. простежується відновлення економічної активності, що супроводжується поступовим зростанням ВВП.

Таблиця 2.2

Динаміка номінального ВВП України за 2014-2025 рр.

Рік	Номінальний ВВП					
	млн грн	приріст, млн грн	приріст, %	млн дол.	приріст, млн дол.	приріст, %
2014	1566728	-	-	131805	-	-
2015	1979458	412730	26,3	90615	-41190	-31,3
2016	2383182	403724	20,4	93270	2655	2,9
2017	2982920	599738	25,2	112154	18884	20,2
2018	3558706	575786	19,3	130832	18678	16,7
2019	3974564	415858	11,7	153781	22949	17,5
2020	4194102	219538	5,5	155582	1801	1,2
2021	5459574	1265472	30,2	199770	44188	28,4
2022	5191028	-268546	-4,9	160500	-39270	-19,7
2023	6627900	1436872	27,7	178800	18300	11,4
2024	7658700	1030800	15,5	188500	9700	5,4
2025	8931200	1272500	16,6	210200	21700	11,5

Джерело: побудовано автором за даними Світового банку, Держстату та НБУ [9, 26, 20]

Для більшої наочності динаміку номінального ВВП України в доларовому еквіваленті доцільно подати на рис. 2.2.

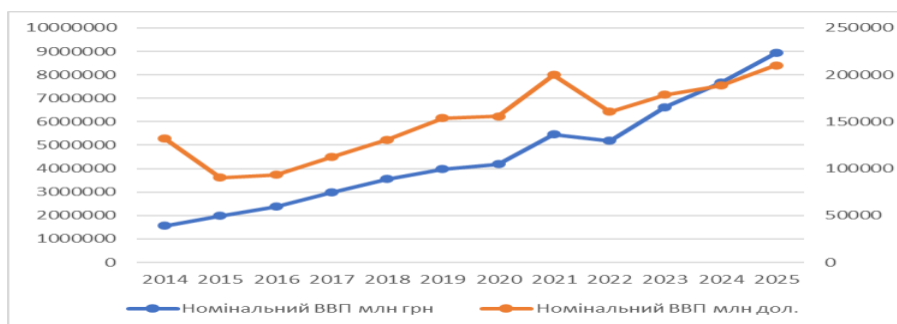

Рис. 2.2. Динаміка рівня номінального ВВП України в еквіваленті дол. США

Джерело: побудовано за даними табл. 2.2

Як свідчить рис. 2.2, у доларовому еквіваленті динаміка номінального ВВП України є значно більш нерівномірною, ніж у національній валюті. Найбільш відчутний спад спостерігався у 2015 році, коли внаслідок різкої девальвації гривні, навіть попри зростання ВВП у гривнях, його обсяг у доларах США суттєво скоротився. Ще більш різке зниження відбулося у 2022 році, коли воєнний шок зумовив падіння ділової активності, скорочення виробництва, зниження інвестиційної активності та загальне погіршення макроекономічної ситуації. У 2023–2025 рр. простежується адаптивне відновлення економіки, однак його масштаби поки що не дають підстав говорити про повне подолання накопичених структурних диспропорцій.

Отже, аналіз табл. 2.2 та рис. 2.2 засвідчує, що динаміка номінального ВВП України є чутливою як до внутрішніх макроекономічних факторів, так і до зовнішніх шоків, зокрема валютних коливань та воєнного чинника. Така чутливість є характерною рисою економік, що розвиваються, і суттєво відрізняє їх від більш стабільних економік розвинених країн, що є важливим аспектом подальшого міжнародного порівняльного аналізу.

Разом із тим для міжнародних зіставлень більш інформативним є показник ВВП за паритетом купівельної спроможності на душу населення, оскільки він дає змогу мінімізувати вплив курсових коливань та відмінностей у рівнях цін між країнами. Саме тому наступним етапом дослідження є аналіз динаміки ВВП (ПКС) на душу населення України та окремих груп країн Європи, який наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка ВВП (ПКС) на душу населення за 2015-2025 рр., дол.

Рік	ВВП України, номінальний		ВВП (ПКС) на душу населення, дол.				
	всього, млрд. дол.	на душу населення, дол.	Україна	Польща	Країни Балтії	ЄС	Єврозона
2015	91,03	2124,66	11216,12	27667,69	29494,38	40973,83	44329,66
2016	93,36	2187,73	11536,32	28497,10	30536,12	41858,49	45233,71
2017	112,09	2638,33	11860,56	29958,12	32153,98	43210,86	46604,69
2018	130,89	3096,56	12336,93	31739,26	33623,71	44345,41	47728,32
2019	153,88	3661,46	12804,96	33159,77	35010,37	45362,15	48721,25
2020	156,62	3751,74	12407,79	32546,83	34800,48	43477,91	46639,58
2021	199,77	4827,85	12949,33	34915,54	36915,22	46268,57	49530,30
2022	160,50	4533,98	10731,44	36798,19	37056,13	48024,93	51307,61
2023	178,80	4710,20	11280,50	38920,40	38100,20	49850,30	53200,80
2024	188,50	4940,50	11850,20	40850,15	39250,60	51100,90	54800,40
2025	210,20	5230,80	12420,70	42900,30	41100,50	53200,60	56750,20

Джерело: побудовано автором за даними Світового банку, Держстату та уточнено за прогнозами МВФ [9, 26, 20]

Використання цього показника є загальноприйнятою практикою у міжнародних дослідженнях, оскільки він дозволяє більш коректно оцінити рівень економічної конвергенції між країнами.

Аналіз даних табл. 2.3 свідчить, що протягом усього досліджуваного періоду Україна суттєво поступалася Польщі, країнам Балтії, ЄС та Єврозоні за рівнем ВВП (ПКС) на душу населення. При цьому розрив між Україною та європейськими країнами не скорочувався, а загалом мав тенденцію до поглиблення. Якщо у 2015 році рівень ВВП (ПКС) на душу населення у Польщі перевищував український у 2,47 раза, то у 2022 році - уже у 3,43 раза, у 2024 році - у 3,45 раза, а у 2025 році - у 3,45 раза. Подібна тенденція спостерігається і щодо країн Балтії: відповідне перевищення зросло з 2,63 раза у 2015 році до 3,45 раза у 2022 році, а у 2024-2025 рр. зберігається на рівні понад 3,3 раза.

Ще більш помітним є відставання України від середнього рівня країн ЄС та Єврозони. Так, у 2015 році ВВП (ПКС) на душу населення в ЄС перевищував український у 3,65 раза, а в Єврозоні - у 3,95 раза. У 2022 році ця різниця зросла відповідно до 4,48 та 4,78 раза, а у 2024-2025 рр. зберігається на дуже високому рівні. Це свідчить про те, що навіть попри позитивну динаміку відновлення після

2022 року, Україна поки не демонструє реальної економічної конвергенції з європейськими країнами.

Особливо важливо звернути увагу на те, що у 2020 році в усіх досліджуваних групах країн спостерігалось певне зниження або уповільнення динаміки ВВП (ПКС) на душу населення, що було пов'язано з пандемічною кризою. Проте вже у 2021 році більшість європейських економік продемонстрували досить динамічне відновлення. Принципово інша ситуація склалася у 2022 році, коли в Україні було зафіксовано різке падіння показника до 10731,44 дол., тоді як Польща, країни Балтії, ЄС і Єврозона зберегли додатну динаміку або принаймні не зазнали такого масштабного спаду. У 2023-2025 рр. в Україні спостерігається поступове відновлення показника, однак його темпи залишаються недостатніми для швидкого скорочення розриву з європейськими країнами.

Отже, дані табл. 2.3 дають підстави стверджувати, що міжнародні тенденції розвитку ВВП характеризуються більш стабільним та вищим рівнем економічного розвитку в країнах Європи, тоді як в Україні позитивна динаміка поєднується з глибокими структурними проблемами. При цьому загальною міжнародною тенденцією є поступове зростання показників ВВП (ПКС) на душу населення у країнах ЄС, що свідчить про їх стійкість до зовнішніх шоків та ефективність економічної політики, тоді як для країн із трансформаційною економікою характерною є вища волатильність та залежність від кризових факторів. Причинами такого відставання є не лише вплив війни, а й сукупність довготривалих внутрішніх факторів, серед яких слід виокремити недостатню інвестиційну активність, значну частку тіньової економіки, зростання боргового навантаження, обмежену модернізацію виробництва та відсутність цілісної довгострокової стратегії економічного розвитку.

Для більш повного уявлення про швидкість змін у реальному економічному розвитку доцільно проаналізувати темпи приросту ВВП (ПКС) на душу населення, які наведені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Темпи приросту ВВП (ПКС) на душу населення за 2016-2025 рр., %

Рік	Темпи приросту ВВП (ПКС) на душу населення, %				
	Україна	Польща	Країни Балтії	ЄС	Єврозона
2016	2,85	3,00	3,53	2,16	2,04
2017	2,81	5,13	5,30	3,23	3,03
2018	4,02	5,95	4,57	2,63	2,41
2019	3,79	4,48	4,12	2,29	2,08
2020	-3,10	-1,85	-0,60	-4,15	-4,27
2021	4,36	7,28	6,08	6,42	6,19
2022	-17,13	5,39	0,38	3,79	3,60
2023	5,12	5,77	2,82	3,80	3,69
2024	5,05	4,96	3,02	2,55	2,21
2025	4,81	5,02	4,71	2,34	2,11

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.3

Дані табл. 2.4 демонструють, що темпи приросту ВВП (ПКС) на душу населення в Україні є значно більш волатильними порівняно з Польщею, країнами Балтії, ЄС та Євразією. У 2016-2019 рр. в Україні спостерігалася додатна динаміка, проте її масштаби стабільно поступалися темпам зростання Польщі та країн Балтії, що свідчило про відсутність передумов для швидкого скорочення економічного розриву ще до настання глобальних шоків.

Пандемічна криза 2020 року спричинила синхронне падіння показника в усіх групах. Прикметно, що в Україні зниження (-3,10%) було менш відчутним, ніж у країнах Євразії (-4,27%) та ЄС (-4,15%), що пояснюється структурою вітчизняної економіки з високою часткою аграрного сектору, який виявився менш вразливим до карантинних обмежень. Проте відновлення 2021 року знову виявило слабкість української моделі: приріст у 4,36% був суттєво нижчим за показники Польщі (7,28%) та ЄС загалом (6,42%).

Найбільш критичною точкою розходження траєкторій став 2022 рік. Поки європейські сусіди зберігали позитивну динаміку попри енергетичну кризу, Україна зазнала масштабного шоку (-17,13%). Аналіз даних за 2023 рік свідчить про початок фази відновлення: темп приросту склав 5,12%. Хоча це значення візуально перевищує середні показники країн Балтії (2,82%), воно все ще поступається темпам Польщі (5,77%) та є недостатнім для компенсації втрат попереднього року.

У 2024-2025 рр. спостерігалася відносна стабілізація темпів приросту ВВП (ПКС) на душу населення України на рівні близько 5 %, однак таке зростання мало переважно компенсаційний характер. Однак, з огляду на міжнародні тенденції, це зростання має переважно компенсаційний характер. Воно базується на відновленні з низької бази 2022 року та суттєвій міжнародній фінансовій підтримці. Водночас Польща та країни Балтії демонструють більш стійку динаміку, що зумовлює подальше поглиблення «економічної прірви». Таким чином, без переходу до моделі інтенсивного інвестиційного розвитку, поточні темпи приросту ВВП України не дозволять реалізувати стратегію швидкої конвергенції з європейським економічним простором у середньостроковій перспективі.

Для візуалізації порівняльної динаміки ВВП (ПКС) на душу населення України та окремих груп країн Європи доцільно подати рис. 2.3.

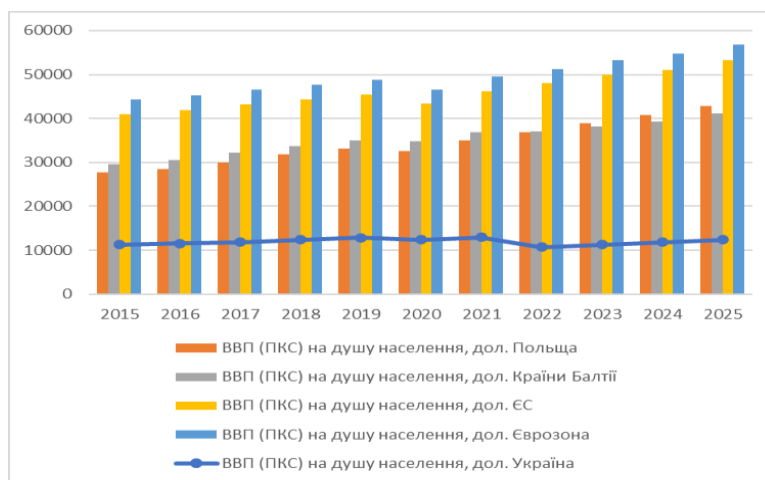

Рис. 2.3. Динаміка ВВП (ПКС) України та окремих груп країн

Джерело: побудовано за даними табл. 2.3.

Рис. 2.3 наочно підтверджує, що в усіх досліджуваних групах країн, крім України, динаміка показника була більш стабільною та мала стійко висхідний характер. Для України також була характерна загальна тенденція до зростання до 2021 року, однак у 2022 році відбулося різке падіння, яке істотно поглибило розрив із країнами Європи. У 2023-2025 рр. крива українського показника знову

набуває висхідного напрямку, проте залишається значно нижчою за відповідні траєкторії Польщі, країн Балтії, ЄС та Єврозони.

Особливо показовим є порівняння з Польщею та країнами Балтії як найближчими до України країнами Центрально-Східної Європи. Якщо на початку досліджуваного періоду відставання України вже було суттєвим, то після 2022 року воно ще більше поглибилося. Це дає підстави стверджувати, що проблема полягає не лише в дії зовнішніх шоків, а й у наявності внутрішніх структурних обмежень розвитку української економіки. До таких обмежень слід віднести високу частку сировинної орієнтації експорту, недостатню технологічну модернізацію, невисоку інвестиційну привабливість підприємств, значну залежність від зовнішнього фінансування та слабкість інституційного середовища.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна зробити висновок, що міжнародні тенденції розвитку ВВП у 2024-2025 рр. характеризуються відносно стабільним економічним зростанням у країнах Європи та відновлювальною динамікою в Україні після глибокого спаду 2022 року. Ключовою тенденцією є нерівномірність темпів економічного розвитку між країнами, що проявляється у збереженні та поглибленні розривів між розвиненими економіками та країнами, що розвиваються.

Водночас порівняльний аналіз показує, що за рівнем ВВП (ПКС) на душу населення Україна суттєво поступається Польщі, країнам Балтії, ЄС та Євразії, а розрив після 2022 року не скоротився, а поглибився. Це свідчить про те, що сучасний стан української економіки визначається не лише наслідками повномасштабної війни, а й тривалими внутрішніми структурними проблемами, які стримують економічну конвергенцію з європейським простором.

Саме тому ключовим завданням економічної політики України має бути не лише підтримання поточного відновлення, а й створення передумов для довгострокового інвестиційного розвитку, модернізації виробництва та поступового скорочення економічного розриву з країнами Європи.

2.3. Фактори розвитку ВВП та оцінка їх впливу

Розвиток валового внутрішнього продукту України у 2021-2025 рр. відбувався під впливом сукупності взаємопов'язаних факторів, які мали як стимулюючий, так і стримувальний характер. У досліджуваному періоді динаміка ВВП визначалася змінами внутрішнього попиту, станом виробничих секторів, обсягами державних видатків, інвестиційною активністю, логістичними можливостями, енергетичним забезпеченням, ситуацією на ринку праці, а також впливом безпекових ризиків і міжнародної фінансової підтримки. Якщо у 2021 р. економічний розвиток ще спирався переважно на ринкові фактори зростання та післякризове відновлення, то починаючи з 2022 р. визначальний вплив на ВВП почали справляти воєнні, інфраструктурні, бюджетні та адаптаційні чинники.

Для того щоб оцінка впливу факторів була не лише описовою, а й аналітично обґрунтованою, доцільно спиратися на сукупність кількісних і якісних ознак. До таких ознак належать річна динаміка реального ВВП, зміни питомої ваги окремих видів економічної діяльності у структурі валової доданої вартості, характер макрофінансових умов, стан виробничого середовища та загальні тенденції економічного розвитку в кожному році досліджуваного періоду. Саме тому оцінка сили впливу окремих факторів у даному підрозділі базується на поєднанні структурного, динамічного та причинно-наслідкового аналізу, що дає змогу не лише зафіксувати наявність певного чинника, а й визначити його роль у формуванні загального економічного результату.

З метою узагальнення характеру впливу основних чинників на розвиток валового внутрішнього продукту України доцільно провести їх порівняльну оцінку в динаміці за 2021-2025 рр. Такий підхід дає змогу виявити не лише зміну сили окремих факторів, а й загальні тенденції формування економічного зростання у досліджуваному періоді. Відповідні результати наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Оцінка впливу основних факторів на розвиток ВВП України у 2021-2025 рр.

Фактор	2021	2022	2023	2024	2025	Загальна оцінка впливу
Внутрішній споживчий попит	+2	-2	+1	+2	+2	один із головних стабілізуючих факторів
Державні видатки та фінансова підтримка	+1	+2	+2	+2	+2	вагомий стимулюючий фактор
Міжнародна фінансова допомога	0	+2	+2	+2	+2	забезпечувала макрофінансову стійкість
Інвестиційна активність	+1	-2	0	+1	+1	вплив поступово відновлювався
Переробна промисловість	+1	-2	-1	+1	+1	після спаду 2022 р. спостерігалось відновлення
Аграрний сектор	+2	-1	+1	-1	+1	вплив нестабільний через врожаї та логістику
Транспорт і логістика	+1	-2	-1	0	0	залишався стримувальним фактором
Енергетичне забезпечення	+1	-2	-1	-1	0	дефіцит електроенергії обмежував зростання
Безпекова ситуація	0	-2	-2	-2	-2	найсильніший негативний фактор
Ринок праці та кадровий дефіцит	+1	-1	-1	-1	-2	дефіцит праці стримував виробництво

Примітка: оцінку впливу наведено за шкалою: +2 - сильний позитивний вплив; +1 - помірний позитивний вплив; 0 - нейтральний або слабовиражений вплив; -1 - помірний негативний вплив; -2 - сильний негативний вплив.

Джерело: складено автором за результатами аналізу макроекономічної динаміки України у 2021-2025 рр.

Дані табл. 2.5 свідчать, що у 2021 р. розвиток ВВП України визначався переважно внутрішнім попитом, аграрним виробництвом, промисловою активністю та відносно стабільними умовами функціонування економіки. Починаючи з 2022 р., характер впливу більшості факторів істотно змінився. Домінуючим негативним чинником стала безпекова ситуація, яка зумовила скорочення виробництва, ускладнення логістики, падіння інвестиційної активності та посилення дисбалансів на ринку праці. Упродовж 2022-2025 рр. саме воєнні ризики залишалися визначальним дестабілізуючим фактором розвитку національної економіки.

Водночас у 2022-2025 рр. дедалі вагомішого значення набули державні видатки, фінансова підтримка та міжнародна фінансова допомога, які фактично виконували компенсаційну функцію та підтримували макрофінансову стабільність. Саме завдяки цим чинникам зберігалися платоспроможний попит населення, фінансування державного сектору, соціальна стійкість та базові умови для подальшого відновлення економічної активності. Це свідчить про те, що у

досліджуваному періоді економічне зростання України значною мірою забезпечувалося не стільки внутрішньо виробничими, скільки стабілізаційними чинниками.

Окрему увагу слід звернути на інвестиційний, аграрний, енергетичний і трудовий фактори. Їх вплив у досліджуваному періоді був нестійким: від відносно позитивного у 2021 р. до переважно негативного або змішаного у 2022-2024 рр. У 2025 р. часткове поліпшення простежувалося переважно щодо інвестиційного, аграрного та енергетичного факторів, однак щодо ринку праці ситуація залишалася напруженою і навіть посилилася. Це дає підстави стверджувати, що економічне зростання України в досліджуваному періоді мало переважно компенсаційний, а не збалансований структурний характер. У 2025 р. кадровий дефіцит дедалі більше виступав вузьким місцем для виробничого та промислового відновлення, оскільки нестача працівників, зумовлена міграційними процесами, мобілізацією та структурною невідповідністю між потребами роботодавців і наявною робочою силою, обмежувала можливості підприємств нарощувати випуск продукції. Разом із тим табл. 2.5 дозволяє зробити ще один важливий висновок: у 2021-2025 рр. фактори розвитку ВВП відрізнялися не лише за напрямом, а й за тривалістю впливу. Якщо внутрішній споживчий попит, державні видатки та міжнародна фінансова допомога мали відносно стійкий підтримувальний ефект, то аграрний, енергетичний та інвестиційний фактори характеризувалися вищою мінливістю. Це означає, що в середньостроковому вимірі основу економічної стабілізації формували саме ті чинники, які забезпечували безперервність функціонування економіки, тоді як галузеві та ресурсні фактори були значно чутливішими до зовнішніх і внутрішніх шоків. Для поглиблення оцінки впливу факторів розвитку ВВП доцільно перейти до аналізу структурних змін у складі валової доданої вартості. Саме динаміка питомої ваги ключових видів економічної діяльності дозволяє виявити, які сегменти економіки посилили свої позиції, а які, навпаки, втратили частину впливу на формування ВВП у 2021-2025 рр. При цьому структурні зміни слід

розглядати як кількісний прояв дії тих факторів, що були узагальнені в табл. 2.5. Відповідні розрахунки наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Зміна частки ключових видів економічної діяльності у структурі ВВП України

Вид економічної діяльності	2021, %	2022, %	2023, %	2024, %	2025, %	Відхилення 2025/2021, в.п.	Оцінка впливу
Сільське, лісове та рибне господарство	10,89	8,57	7,31	8,20	8,50	-2,39	зниження ролі аграрного чинника у структурі ВВП
Переробна промисловість	10,28	7,60	8,25	9,45	10,10	-0,18	поступове відновлення після різкого спаду
Оптова та роздрібна торгівля	13,61	12,32	12,64	13,80	13,20	-0,41	збереження високої ролі внутрішнього попиту
Транспорт і складське господарство	5,42	4,33	4,34	4,80	4,60	-0,82	стійкий негативний вплив логістичних обмежень
Державне управління та соцстрахування	6,17	21,70	22,15	23,90	21,50	+15,33	різке посилення ролі державного сектора
Податки на продукти	14,32	12,11	12,87	13,20	13,40	-0,92	часткове відновлення фіскальної бази

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.1.

Розрахунки табл. 2.6 показують, що найбільш глибокий структурний зсув у формуванні ВВП відбувся у бік державного сектора. Частка державного управління та соціального страхування зросла з 6,17 % у 2021 р. до 21,70 % у 2022 р., 22,15 % у 2023 р. та 23,90 % у 2024 р., а у 2025 р., попри певне зниження до 21,50 %, залишалася суттєво вищою за довоєнний рівень. Це свідчить про істотне посилення ролі держави в економіці та зростання питомої ваги бюджетного компонента у формуванні ВВП. Водночас такий приріст не слід трактувати як розширення класичного адміністративного управління, оскільки він значною мірою був наслідком воєнного перерозподілу бюджетних ресурсів на оборонні та безпекові потреби; за оцінками НБУ, у 2025 р. видатки на оборону та безпеку сягнули 3 824 млрд грн, або 70 % загальних видатків державного бюджету.

Водночас аграрний сектор, транспорт і частково переробна промисловість не повернулися до довоєнних структурних позицій. Зокрема, частка сільського, лісового та рибного господарства знизилася з 10,89 % у 2021 р. до 7,31 % у 2023 р., а у 2024-2025 рр. лише частково відновилися до 8,20 % і 8,50 % відповідно. Частка транспорту і складського господарства також залишалася нижчою за

рівень 2021 р., що відображає довготривалий вплив логістичних обмежень, руйнування інфраструктури та зміну транспортних маршрутів.

Разом із тим переробна промисловість після падіння до 7,60 % у 2022 р. у 2023-2025 рр. демонструвала поступове відновлення - до 8,25 %, 9,45 % і 10,10 % відповідно. Це є позитивним сигналом, оскільки саме промисловість формує вагому частину доданої вартості, зайнятості та експортного потенціалу. Однак навіть за наявності цієї позитивної тенденції сучасна модель формування ВВП України спирається не стільки на розширення виробничої бази та експортних можливостей, скільки на внутрішній попит, бюджетну підтримку та адаптаційні механізми економіки.

Таким чином, структурний аналіз підтверджує висновки, отримані на попередньому етапі оцінки факторів. Зростання ролі державного сектора прямо кореспондує з посиленням значення фіскальної підтримки, тоді як скорочення питомої ваги аграрного сектору та транспорту відображає вплив логістичних, ресурсних і безпекових обмежень. У свою чергу поступове відновлення переробної промисловості демонструє, що виробничі фактори хоча й зазнали значного негативного шоку, однак поступово повертаються до активнішої ролі у формуванні ВВП.

Для більш наочного відображення змін у структурі факторів формування ВВП результати табл. 2.6 доцільно подати графічно. Це дозволяє візуально простежити, які саме компоненти структури ВВП змінювалися найбільш динамічно впродовж 2021-2025 рр. Відповідні тенденції відображено на рис. 2.4.

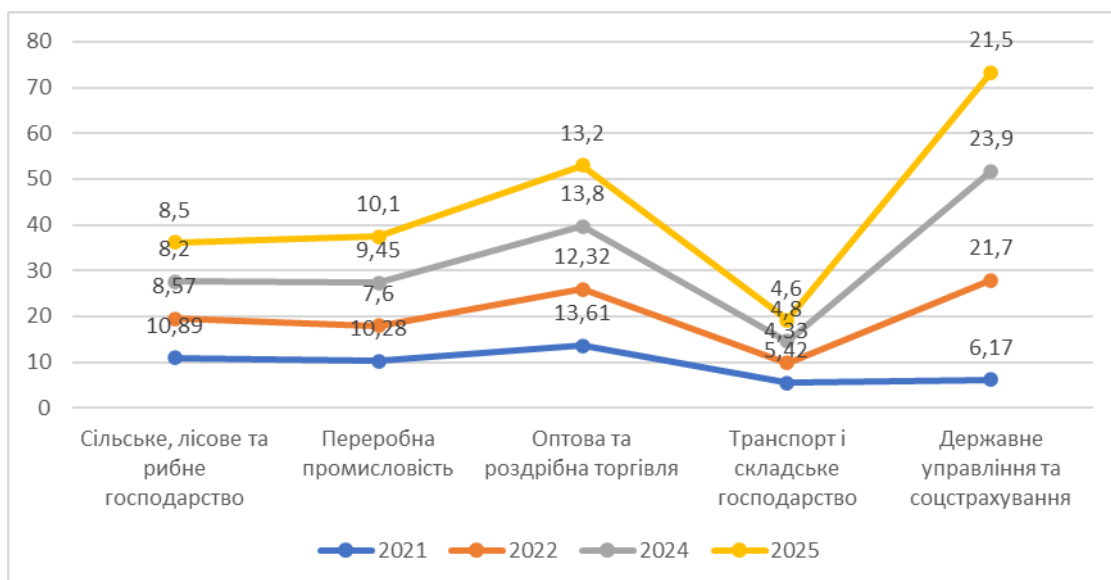

Рис. 2.4. Динаміка структурних факторів формування ВВП України у 2021-2025 рр.

Джерело: побудовано автором за даними табл. 2.6.

Рис. 2.4 наочно демонструє, що впродовж 2021-2025 рр. найбільш різко змінилася частка державного управління, тоді як частка транспорту та аграрного сектору мала спадний характер. Водночас переробна промисловість після провалу 2022 р. демонструвала поступове відновлення, а торгівля залишалася відносно стабільною. Така динаміка підтверджує, що у короткостроковому періоді ВВП підтримувався переважно внутрішнім попитом і бюджетними видатками, тоді як виробничі та логістичні фактори відновлювалися повільніше.

Поряд зі структурними змінами важливо оцінити, як змінювалася загальна динаміка реального ВВП України та які фактори були визначальними в окремі роки досліджуваного періоду. Такий підхід дає змогу пов'язати річні темпи економічного зростання з домінуючими умовами розвитку національної економіки. З огляду на це доцільно узагальнити динаміку реального ВВП України у 2021-2025 рр. та охарактеризувати чинники, які відігравали ключову роль у кожному році. При цьому важливо враховувати, що окремі макроекономічні умови, такі як монетарна політика чи кредитна активність, проявляли свій вплив через ширші фактори внутрішнього попиту, інвестиційної активності та ділової стабілізації. Відповідні результати наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка реального ВВП України та домінуючі фактори впливу у 2021-2025 рр.

Рік	Темп зміни реального ВВП, % до попереднього року	Домінуючі фактори впливу
2021	3,4	післякризове відновлення економіки, пожвавлення внутрішнього попиту, стимулюючі монетарні умови, активізація кредитування
2022	-28,8	повномасштабна війна, руйнування інфраструктури, втрата виробничих потужностей, скорочення інвестицій та експорту
2023	5,5	відновлення економічної активності, адаптація бізнесу, стабілізація ситуації в енергетиці, міжнародна фінансова підтримка
2024	2,9	високий внутрішній попит, м'яка фіскальна політика, адаптивність бізнесу, але водночас погіршення безпекової ситуації, дефіцит електроенергії та низькі врожаї
2025	1,8	стійкий внутрішній попит, м'яка фіскальна політика, макрофінансова стійкість, але стримування з боку безпекових ризиків, кадрового дефіциту та втрат потужностей

Джерело: складено автором за даними ДССУ та офіційними коментарями НБУ станом на березень 2026 р.

Дані табл. 2.7 свідчать, що динаміка реального ВВП України у 2021-2025 рр. була вкрай нерівномірною. У 2021 р. економіка демонструвала відновлювальне зростання після кризових явищ попередніх років. За даними НБУ, зростання реального ВВП у 2021 р. становило 3,4 %, чому сприяли стимулюючі монетарні умови та активне відновлення кредитування. У 2022 р. відбувся найглибший спад на 28,8 %, що було зумовлено повномасштабною війною, руйнуванням інфраструктури, втратою виробничих потужностей та різким звуженням ділової активності.

У 2023 р. реальний ВВП зріс на 5,5 % за уточненими даними, що стало результатом відновлення економічної активності, адаптації бізнесу до нових умов, поліпшення ситуації в енергетиці та значної міжнародної фінансової підтримки. У 2024 р. зростання економіки сповільнилося до 2,9 %, оскільки, попри високий внутрішній попит, м'яку фіскальну політику та адаптивність

бізнесу, на економіку негативно впливали погіршення безпекової ситуації, дефіцит електроенергії та нижчі врожаї.

У 2025 р. реальний ВВП зріс на 1,8 %. Цей показник уже має фактичний (попередній) характер, оскільки ґрунтується на розгорнутих показниках, опублікованих Державною службою статистики України, та підтверджений у коментарі НБУ від 19 березня 2026 р. Основну підтримку економіці забезпечували стійкий внутрішній попит, м'яка фіскальна політика, адаптивність бізнесу та зусилля із забезпечення макрофінансової стійкості. Водночас темпи зростання залишалися обмеженими через складну безпекову ситуацію, постійні атаки на виробничі об'єкти та інфраструктуру, дефіцит робочої сили й загальні воєнні ризики. Це свідчить про те, що економіка України перейшла від етапу різкого післяшокового відновлення до фази більш стриманого зростання, яке значною мірою залежить від стабілізаційних факторів.

Узагальнення, наведене в табл. 2.7, дає підстави зробити висновок, що впродовж 2021-2025 рр. економічна динаміка України формувалася під впливом двох груп чинників. До першої належали фактори, що безпосередньо стримували економічне зростання, а саме безпекові ризики, інфраструктурні втрати, обмеження на ринку праці, енергетичні проблеми та слабкість інвестиційного середовища. До другої належали фактори, які забезпечували відносну стійкість економіки, зокрема внутрішній попит, державна підтримка, міжнародна фінансова допомога та адаптивність бізнесу. Саме взаємодія цих двох груп факторів і визначила асиметричний характер динаміки ВВП у досліджуваному періоді.

Для більш чіткої фіксації глибини структурного зсуву доцільно окремо відобразити зміну частки основних видів економічної діяльності у 2025 р. порівняно з 2021 р. Це дає можливість не лише оцінити масштаб трансформації економічної структури, а й виявити, які саме сектори втратили або, навпаки, посилили своє значення у формуванні ВВП. Відповідні зміни наведено на рис. 2.5.

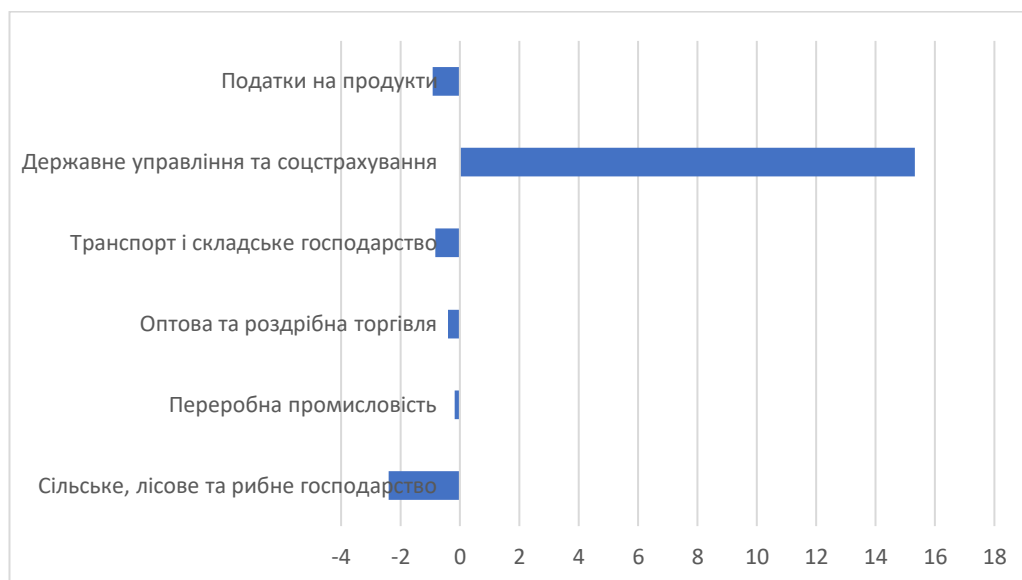

Рис. 2.5. Зміна частки ключових видів діяльності у ВВП України у 2025 р. порівняно з 2021 р.

Джерело: побудовано автором за даними табл. 2.6.

Рис. 2.5 підтверджує, що головним структурним наслідком останніх років стало різке зростання ролі державного сектора у формуванні ВВП. На противагу цьому, частка сільського господарства, транспорту та частково торгівлі зменшилася, що відображає тривалий вплив безпекових, логістичних і виробничих обмежень. Таким чином, структурний профіль ВВП України у 2025 р. істотно відрізняється від рівня 2021 р., а економічне зростання поки що не супроводжується повним відновленням довоєнної моделі господарювання.

З урахуванням результатів табл. 2.5-2.7 та рис. 2.4-2.5 можна зробити висновок, що у 2021-2025 рр. найсильнішими позитивними факторами розвитку ВВП були внутрішній споживчий попит, державна фіскальна підтримка та міжнародна фінансова допомога. Саме вони забезпечували базову стійкість економіки, підтримували платоспроможність, бюджетну рівновагу та можливість продовження відновлювальних процесів. Натомість серед вагомих стримувальних факторів залишалися безпекові ризики, енергетичні обмеження, логістичні ускладнення та дефіцит робочої сили, які послаблювали виробничу активність, інвестиційний потенціал і темпи економічного зростання.

При цьому слід розмежовувати фактори короткострокової стабілізації та фактори довгострокового розвитку. Якщо державні видатки, міжнародна допомога та підтримання внутрішнього попиту переважно забезпечували коротко- і середньострокову компенсацію негативних явищ, то зростання ролі переробної промисловості, активізація інвестицій, стабілізація енергетичного забезпечення та відновлення логістики є тими передумовами, які повинні формувати основу стійкого економічного піднесення у перспективі. Саме тому оцінка факторів розвитку ВВП має важливе практичне значення не лише для характеристики вже наявних результатів, а й для визначення напрямів економічної політики на майбутнє.

У цілому економічне зростання України у досліджуваному періоді мало переважно відновлювальний і компенсаційний характер, що свідчить про необхідність посилення виробничих, інвестиційних, інноваційних та експортних факторів розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 2

У другому розділі проаналізовано структуру, основні тенденції та фактори розвитку ВВП України. Встановлено, що динаміка ВВП у досліджуваному періоді була нестійкою та формувалася під впливом кризових, воєнних і відновлювальних процесів. Структурний аналіз показав збереження вагової ролі торгівлі, переробної промисловості та аграрного сектору, але водночас виявив посилення структурних диспропорцій, зокрема зростання ролі державного

сектору та ослаблення окремих виробничих і логістичних компонентів. Міжнародне порівняння засвідчило суттєве відставання України від європейських країн за рівнем ВВП на душу населення, а оцінка факторів впливу підтвердила переважно компенсаційний характер сучасного економічного зростання.

Оцінивши фактори розвитку ВВП та їх вплив, встановлено, що у 2021-2025 рр. економічна динаміка України формувалася під одночасним впливом стримувальних і стабілізаційних чинників. До основних негативних факторів віднесено безпекові ризики, енергетичні обмеження, логістичні ускладнення, дефіцит трудових ресурсів і втрати виробничих потужностей, які обмежували можливості розширення виробництва та стримували ділову активність.

Водночас підтримувальну роль відігравали внутрішній попит, державні видатки, міжнародна фінансова допомога та адаптивність бізнесу, що дозволило зберегти базову економічну стійкість і забезпечити поступове відновлення після найглибшого спаду. У результаті визначено, що сучасне зростання ВВП України має переважно компенсаційний характер, оскільки спирається передусім на механізми стабілізації та відновлення, а не на повноцінне розширення виробничої бази, інноваційне оновлення та довгострокове інвестиційне зростання.

РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ ВВП ТА ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

3.1. Методичні підходи до прогнозування ВВП

Прогнозування валового внутрішнього продукту (ВВП) є фундаментальним елементом системи макроекономічного регулювання, оскільки воно виступає основою для формування бюджетної політики, розробки

стратегій економічного розвитку держави та оцінювання перспектив функціонування національної економіки. В умовах високої волатильності економічного середовища, зумовленої як внутрішніми структурними трансформаціями, так і зовнішніми шоками, вибір адекватного методичного інструментарію набуває особливої важливості для забезпечення обґрунтованості та точності прогнозних оцінок [6].

Для узагальнення основних методичних підходів до прогнозування ВВП доцільно подати їх порівняльну характеристику в таблиці 3.1.

Дані таблиці 3.1 свідчать про те, що сучасне прогнозування ВВП спирається на поєднання кількох взаємодоповнювальних підходів, кожен із яких має власне аналітичне призначення залежно від горизонту прогнозу, наявної інформаційної бази та рівня макроекономічної невизначеності. Саме тому подальший виклад доцільно побудувати через послідовну характеристику кожного з наведених підходів.

У сучасній економічній науці та практиці державного управління України виділяють кілька основних методичних підходів до прогнозування ВВП.

1. Економетричне моделювання та аналіз часових рядів. Цей підхід базується на використанні статистичних даних минулих періодів для виявлення закономірностей майбутнього розвитку економіки. Його сутність полягає у побудові моделей, що дають змогу екстраполювати тенденції зміни ВВП на майбутні періоди. Зокрема, широке застосування мають моделі авторегресії та інтегрованого ковзного середнього (ARIMA), які дозволяють будувати короткострокові прогнози на основі динаміки самого показника ВВП [3].

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика методичних підходів до прогнозування ВВП

Методичний підхід	Сутність підходу	Переваги	Обмеження	Доцільність використання
Економетричне моделювання та аналіз часових рядів	Ґрунтується на використанні статистичних даних минулих періодів для виявлення закономірностей зміни ВВП у майбутньому; охоплює моделі ARIMA	Дає змогу кількісно оцінити тенденції та силу впливу окремих факторів; придатне для короткострокових прогнозів	Чутливе до структурних зламів, кризових і воєнних шоків; минулі тенденції не завжди адекватно відображають майбутнє	Доцільне для короткострокового прогнозування та оцінювання впливу факторів

	та кореляційно-регресійні моделі			
Сценарний підхід та макроекономічне моделювання	Передбачає формування кількох варіантів розвитку подій залежно від зміни ключових припущень щодо внутрішніх і зовнішніх умов	Дозволяє врахувати альтернативні траєкторії розвитку економіки та високий рівень невизначеності	Значною мірою залежить від якості вихідних припущень і експертних оцінок	Доцільне в умовах нестабільності, війни та післявоєнного відновлення
Моделювання загальної рівноваги та моделі НБУ (QPM)	Базується на використанні напівструктурних макроекономічних моделей, що враховують взаємозв'язки між ВВП, інфляцією, ставкою, валютним курсом та зовнішнім попитом	Формує логічно узгоджену систему прогнозних оцінок; придатне для середньострокового прогнозування	Потребує значного масиву якісних макроекономічних даних і складного аналітичного забезпечення	Доцільне для середньострокових прогнозів та оцінювання впливу макроекономічної політики
Методи nowcasting та використання високочастотних даних	Передбачають оперативне оцінювання поточного стану економіки до публікації офіційних даних про ВВП на основі високочастотних індикаторів	Дають змогу швидко реагувати на зміни економічної ситуації та скорочують інформаційний лаг	Мають допоміжний характер і не завжди забезпечують достатню точність на довшу перспективу	Доцільні для оперативного аналізу та короткострокових оцінок поточної економічної активності

Джерело: складено автором на основі [3;*Error! Reference source not found.*;*Error! Reference source not found.*;*Error! Reference source not found.*].

Водночас для врахування взаємозв'язків між макроекономічними показниками використовуються кореляційно-регресійні моделі, що дають змогу оцінити вплив інвестицій, експорту, імпорту, споживчого попиту, інфляції, продуктивності праці та зайнятості на зміну обсягу ВВП. Перевагою цього підходу є можливість кількісного вимірювання сили впливу окремих факторів і статистичного обґрунтування прогнозу. Проте в умовах різких структурних зламів, воєнних шоків та нестабільності зовнішнього середовища точність таких моделей може знижуватися, оскільки минулі тенденції не завжди повною мірою відображають майбутню траєкторію розвитку економіки.

2. Сценарний підхід та макроекономічне моделювання. Міністерство економіки України при розробці офіційних прогнозів використовує систему сценарного аналізу, що дозволяє оцінити розвиток подій за декількома варіантами: базовим, оптимістичним та песимістичним [19]. Такий підхід ґрунтується на поєднанні кількісних розрахунків із якісними припущеннями

щодо зміни зовнішньоекономічної кон'юнктури, безпекової ситуації, інвестиційної активності, обсягів міжнародної фінансової підтримки та внутрішнього попиту.

Особливе значення сценарний підхід має в умовах війни та післявоєнного відновлення, коли економічна динаміка значною мірою залежить від факторів, які неможливо точно формалізувати в межах однієї математичної моделі. Саме тому сценарне прогнозування дозволяє не лише визначити найбільш імовірну траєкторію розвитку ВВП, а й врахувати альтернативні варіанти перебігу подій.

3. Моделювання загальної рівноваги та моделі НБУ. Важливу роль у системі прогнозування макроекономічних показників відіграє Квартальна прогнозна модель (QPM), яку використовує Національний банк України. У межах даного підходу основна увага зосереджується саме на використанні напівструктурної макроекономічної моделі НБУ як одного з ключових інструментів середньострокового прогнозування. Вона належить до класу напівструктурних макроекономічних моделей і дозволяє оцінювати взаємозв'язки між реальним ВВП, інфляцією, обмінним курсом, процентною ставкою, зовнішнім попитом та іншими макроекономічними змінними [21].

Її перевага полягає в тому, що вона дає змогу не лише механічно продовжити попередню тенденцію, а й сформувати логічно узгоджену систему прогнозних оцінок, враховуючи вплив монетарної політики та зміну внутрішнього і зовнішнього економічного середовища. У зв'язку з цим використання моделі QPM є особливо доцільним для середньострокового прогнозування ВВП, коли важливо не лише оцінити майбутній рівень показника, а й пояснити механізм його формування.

4. Методи «Nowcasting» та використання високочастотних даних. В умовах інформаційних лагів офіційної статистики особливої актуальності набувають методи прогнозування «теперішнього моменту», або nowcasting. Їх сутність полягає в оперативному оцінюванні поточного стану економіки ще до оприлюднення офіційних даних про ВВП. Для цього використовуються високочастотні індикатори, зокрема обсяги споживання електроенергії,

вантажообіг, дані податкових накладних, податкові надходження, показники ділових очікувань, транзакційна активність населення та інші оперативні джерела інформації [3; **Error! Reference source not found.**].

Застосування таких методів дозволяє значно швидше оцінювати зміни економічної активності, що особливо важливо в умовах нестабільності та високої швидкості трансформації макроекономічного середовища. Тому nowcasting доцільно розглядати як важливе доповнення до традиційних економетричних і сценарних методів прогнозування ВВП [**Error! Reference source not found.**].

Таким чином, вибір методу прогнозування ВВП в Україні на сучасному етапі залежить від горизонту планування, доступності статистичної інформації та специфіки факторів впливу, виявлених у попередніх розділах роботи. Для короткострокових оцінок доцільно використовувати аналіз часових рядів, економетричні моделі та методи nowcasting, тоді як для середньострокового прогнозування більш придатними є напівструктурні макроекономічні моделі та сценарний підхід.

У цілому найбільш обґрунтованим є комбінований підхід, який поєднує переваги статистичних методів, факторного аналізу та сценарного моделювання. Саме такий підхід дозволяє врахувати як наявні економічні тенденції, так і можливі структурні зміни, що формують перспективи економічного розвитку України. У межах даного дослідження це створює методичну основу для подальшого формування прогнозу динаміки ВВП на середньострокову перспективу.

3.2. Прогноз динаміки ВВП на середньострокову перспективу

Реалізація прогнозних розрахунків динаміки ВВП України на середньострокову перспективу потребує врахування тих тенденцій і факторів, які були виявлені в ході попереднього аналізу, а також застосування методичних підходів до прогнозування, обґрунтованих у теоретичній частині дослідження. Проведене дослідження показало, що сучасна траєкторія розвитку національної

економіки визначається поєднанням відновлювальних процесів і суттєвих структурних обмежень.

З одного боку, економіка України демонструє здатність до поступового відновлення після глибокого спаду 2022 р., а з іншого - темпи цього відновлення залишаються нестійкими та значною мірою залежать від безпекової ситуації, стану енергетичної інфраструктури, інвестиційної активності, внутрішнього попиту та стану ринку праці. Саме тому для прогнозування ВВП на 2026-2028 рр. доцільно використовувати сценарний підхід, який дозволяє врахувати альтернативні варіанти зміни зовнішніх і внутрішніх умов економічного розвитку [20; 25].

У сучасних умовах доцільно розглядати три основні сценарії розвитку національної економіки: базовий сценарій Національного банку України, оптимістичний урядовий сценарій 1 та ризиково-стриманий урядовий сценарій 2. Такий підхід дає змогу відобразити можливі траєкторії зміни реального ВВП залежно від безпекової ситуації, темпів відновлення енергетичної інфраструктури, інвестиційної активності та загальної адаптації бізнес-середовища. Для узагальнення прогнозних орієнтирів за основними сценаріями доцільно подати прогнозні показники зростання реального ВВП України в таблиці 3.2.

Дані таблиці 3.2 свідчать, що в усіх розглянутих сценаріях зберігається позитивна динаміка реального ВВП України, однак інтенсивність економічного зростання істотно відрізняється залежно від характеру вихідних припущень. Найбільш стриманим є базовий сценарій НБУ, за яким темпи приросту реального ВВП становитимуть 1,8% у 2026 р., 2,8% у 2027 р. та 3,7% у 2028 р.

Таблиця 3.2

Прогнозні показники зростання реального ВВП України на 2026-2028 рр., % до попереднього року

Сценарій розвитку	2026 (прогноз)	2027 (прогноз)	2028 (прогноз)
Базовий (сценарій НБУ)	1,8	2,8	3,7
Оптимістичний (сценарій 1 урядового прогнозу)	4,5	5,0	5,7

Ризиково-стриманий (сценарій 2 урядового прогнозу)	2,4	4,7	4,5
---	-----	-----	-----

Джерело: складено автором на основі [20;25]

Оптимістичний урядовий сценарій передбачає істотно вищі темпи зростання - 4,5%, 5,0% і 5,7% відповідно, тобто на 2,7 в. п. більше за базову траєкторію у 2026 р., на 2,2 в. п. - у 2027 р. та на 2,0 в. п. - у 2028 р. Ризиково-стриманий сценарій також перевищує базову траєкторію, але поступається сценарію 1: його відхилення від базового сценарію становить +0,6 в. п. у 2026 р., +1,9 в. п. у 2027 р. та +0,8 в. п. у 2028 р. Отже, саме швидкість покращення безпекового середовища та активізації інвестицій найбільше впливатиме на різницю між можливими траєкторіями зростання ВВП.

Базовий сценарій НБУ ґрунтується на припущенні про поступову нормалізацію умов функціонування економіки без швидкого усунення всіх стримувальних чинників. За оцінкою Національного банку, у 2026 році відновлення залишатиметься стриманим через наслідки руйнувань в енергосекторі, а погіршення оцінки дефіциту електроенергії з 3% до 6% стало однією з причин перегляду прогнозу зростання на 2026 рік із 2,0% до 1,8%. Надалі відновлення пришвидшуватиметься завдяки поступовому поліпшенню ситуації в енергетиці, відбудові інфраструктури, нарощуванню приватних інвестицій, євроінтеграційним реформам і розвороту міграційних процесів.

Оптимістичний урядовий сценарій 1 передбачає суттєвіше покращення безпекової ситуації вже з 2026 року. За такого варіанта реальний ВВП зростатиме на 4,5% у 2026 році, 5,0% у 2027 році та 5,7% у 2028 році. Така траєкторія можлива за умови активнішого припливу приватного капіталу, пришвидшення відбудови, повнішого відновлення логістики, реалізації структурних реформ та більш швидкого наближення до європейських стандартів функціонування економіки.

Ризиково-стриманий урядовий сценарій 2 виходить із припущення, що суттєве покращення безпекової ситуації відбудеться лише у 2027 році. За таких умов економіка зростатиме на 2,4% у 2026 році, 4,7% у 2027 році та 4,5% у 2028 році. Цей варіант також передбачає позитивну динаміку, однак більш повільне

відновлення означатиме слабшу інвестиційну активність, вищий інфляційний тиск і триваліше збереження адаптаційного характеру економічного розвитку.

Для наочнішого узагальнення відмінностей між прогностичними траєкторіями реального ВВП України за основними сценаріями доцільно подати їх графічну інтерпретацію на рисунку 3.1.

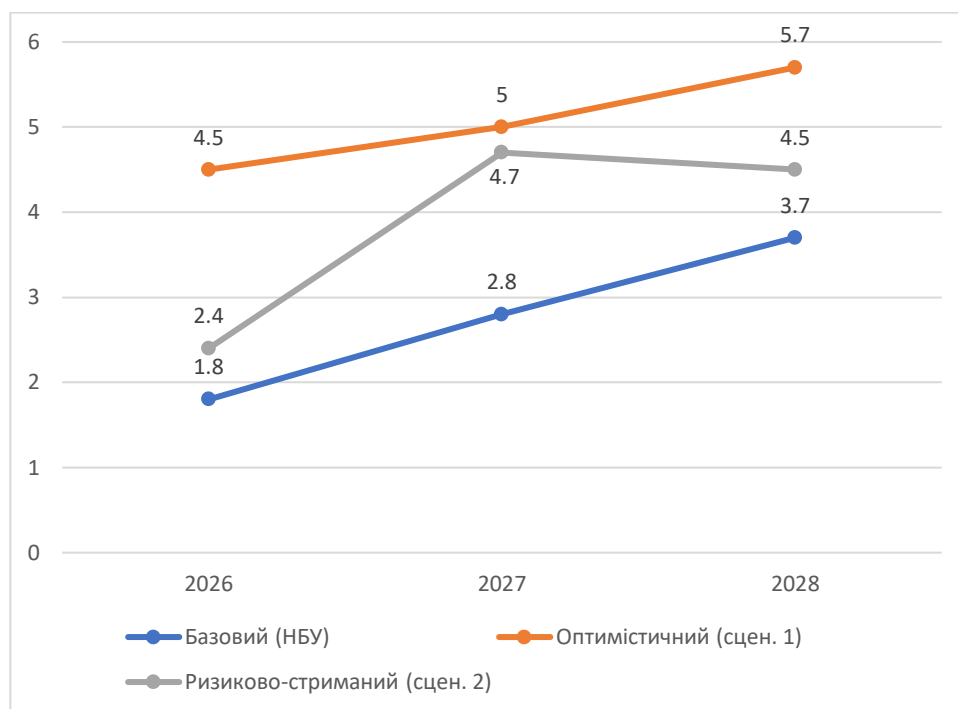

Рис. 3.3. Прогностичні траєкторії зростання реального ВВП України у 2026–2028 рр. за різними сценаріями

Джерело: побудовано автором на основі даних табл. 3.2

Рисунок 3.3 наочно підтверджує, що найвищу траєкторію зростання формує оптимістичний сценарій, тоді як базовий сценарій НБУ відображає найбільш стриманий варіант економічного відновлення. Ризиково-стриманий сценарій займає проміжне положення між двома іншими траєкторіями, що свідчить про збереження позитивної динаміки навіть за менш сприятливих умов. Водночас графічне зіставлення показує, що найбільший розрив між сценаріями спостерігається вже у 2026 році, а в подальшому він зберігається протягом усього прогностичного періоду. Це ще раз підтверджує високу залежність середньострокової динаміки ВВП від безпекових, інвестиційних та інфраструктурних чинників.

Для більш глибокого практичного зіставлення сценаріїв доцільно оцінити не лише річні темпи приросту реального ВВП, а й інші офіційні макроекономічні параметри, що характеризують якість економічного зростання.

У таблиці 3.3 узагальнено показники урядових сценаріїв 1 і 2 за такими параметрами, як номінальний ВВП, інфляція, реальна заробітна плата та рівень безробіття. Саме ці показники дозволяють оцінити, наскільки різні сценарії відрізняються не лише за масштабом зростання, а й за якістю макроекономічного середовища [4; 7].

Таблиця 3.4

Ключові макроекономічні параметри урядових сценаріїв розвитку України у
2026-2028 рр.

Показник	2026 р., сцен. 1	2026 р., сцен. 2	2027 р., сцен. 1	2027 р., сцен. 2	2028 р., сцен. 1	2028 р., сцен. 2
Номінальний ВВП, млрд грн	10443,5	10309,3	11920,9	11954,8	13471,7	13560,9
Інфляція, % (грудень до грудня)	8,6	9,9	5,9	9,4	5,3	7,5
Реальна заробітна плата, % до попереднього року	6,5	5,1	8,9	5,7	6,8	4,6
Рівень безробіття, % до робочої сили віком 15-70 років	12,9	12,6	12,0	11,5	11,0	10,6

Джерело: складено автором на основі [25]

Дані таблиці 3.4 показують, що оптимістичний сценарій 1 загалом формує кращу якість макроекономічного відновлення, ніж сценарій 2. Хоча у 2027-2028 рр. номінальний ВВП за сценарієм 2 формально навіть дещо перевищує значення сценарію 1, це не означає кращої економічної динаміки, оскільки такий результат значною мірою пояснюється вищою інфляцією. За сценарієм 1 інфляція у 2028 р. становитиме 5,3%, тоді як за сценарієм 2 - 7,5%; реальна заробітна плата також зростатиме швидше саме за сценарієм 1 упродовж усього прогнозного періоду.

Водночас нижчий рівень безробіття у сценарії 2 не слід трактувати як ознаку кращого стану ринку праці. Така ситуація може пояснюватися не розширенням продуктивної зайнятості, а скороченням чисельності робочої сили внаслідок міграційних процесів, мобілізації населення та демографічних втрат,

що статистично зменшує рівень безробіття, але не свідчить про якісне поліпшення економічної ситуації. Отже, сценарій 1 формує не лише вищі темпи реального зростання, а й більш збалансоване макроекономічне середовище.

Для інтегральної оцінки результатів сценаріїв доцільно також розрахувати середньорічний темп зростання та кумулятивний приріст реального ВВП за весь прогнозний період. Це дає змогу побачити не лише окремі річні значення, а й загальний результат реалізації кожної траєкторії розвитку. Відповідні розрахунки наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.5

Інтегральна оцінка сценаріїв зростання реального ВВП України у 2026-2028 рр.

Сценарій розвитку	Середньорічний темп приросту реального ВВП, %	Кумулятивний приріст реального ВВП за 2026–2028 рр., %	Відхилення від базової траєкторії НБУ, в. п.
Базовий (сценарій НБУ)	2,8	8,5	0,0
Оптимістичний (сценарій 1 урядового прогнозу)	5,1	16,0	+7,5
Ризиково-стриманий (сценарій 2 урядового прогнозу)	3,9	12,0	+3,5

Джерело: складено автором на основі [20; 25]; середньорічні та кумулятивні показники розраховано автором

Інформація таблиці 3.5 свідчить, що за базовим сценарієм НБУ сумарне зростання реального ВВП за три роки становитиме близько 8,5%, тоді як за оптимістичним сценарієм - майже 16,0%, тобто на 7,5 в. п. більше. Ризиково-стриманий сценарій забезпечує кумулятивний приріст близько 12,0%, що на 3,5 в. п. перевищує базову траєкторію. Отже, навіть за менш сприятливих умов урядовий сценарій 2 демонструє вищу інтегральну динаміку, ніж обережний прогноз НБУ, однак за якістю макросередовища він поступається сценарію 1.

Додатковим аргументом на користь стриманого трактування середньострокових перспектив є зовнішні оцінки міжнародних інституцій, які також наголошують на високій залежності української економіки від безпекової ситуації, доступу до фінансування, темпів реконструкції та стану ринку праці. Це підтверджує, що наведені сценарії не слід сприймати як гарантовані траєкторії

розвитку, а як можливі варіанти зміни ВВП залежно від реалізації конкретних передумов. Отже, найбільш реалістичним у поточних умовах є помірний варіант зростання, тоді як вища траєкторія економічного розвитку потребує значно сприятливішого інвестиційного та безпекового середовища.

Узагальнення наведених прогнозних сценаріїв дає підстави стверджувати, що у середньостроковій перспективі економічне зростання України дедалі більше залежатиме не лише від підтримки поточного попиту, а й від здатності економіки нарощувати інвестиційний та виробничий потенціал. Якщо на попередньому етапі важливу роль у стабілізації економічної активності відігравали бюджетні видатки, державне споживання та зовнішня фінансова допомога, то в подальшому більш стійка траєкторія розвитку потребуватиме посилення ролі валового нагромадження основного капіталу, модернізації виробничої бази, відновлення інфраструктури та зростання продуктивності праці. У цьому контексті оптимістичний сценарій відображає більш швидкий перехід до інвестиційно орієнтованої моделі розвитку, тоді як базовий і ризиково-стриманий сценарії передбачають повільніше формування таких передумов.

Таким чином, середньострокова траєкторія економічного розвитку України у 2026-2028 роках вказує на збереження позитивної, але неоднорідної динаміки реального ВВП. Найбільш обережною є базова траєкторія НБУ, яка передбачає поступове, але стримане відновлення економіки. Натомість урядові сценарії відображають вищий потенціал зростання за умови сприятливішого безпекового та інвестиційного середовища.

Водночас практичне зіставлення сценаріїв показує, що для якісної оцінки середньострокових перспектив недостатньо орієнтуватися лише на темпи приросту ВВП. Принципове значення мають також кумулятивний реальний результат, інфляційне середовище, динаміка доходів населення, параметри ринку праці та загальна здатність економіки переходити від компенсаційного відновлення до стійкої моделі розвитку. Саме тому найбільш імовірною за поточних умов є траєкторія помірному зростання, тоді як реалізація більш

сприятливого сценарію потребує активізації інвестицій, покращення безпекових умов і прискорення структурної модернізації економіки.

3.3. Напрями стимулювання зростання стимулювання ВВП

Результати прогнозування динаміки ВВП на 2026-2028 рр. підтверджують, що для забезпечення стійкого прискорення економічного зростання та виходу на темпи близько 5 % і вище у середньостроковій перспективі Україна має перейти від моделі «виживання та компенсації» до моделі «інвестиційного розвитку».

Проведений аналіз факторів впливу та структурних характеристик ВВП засвідчив, що подальше економічне піднесення визначатиметься не лише обсягами поточного споживання та масштабами державної підтримки, а насамперед активізацією інвестиційних процесів, розширенням доступу до фінансових ресурсів, зміцненням експортного потенціалу, розвитком людського капіталу, зменшенням впливу енергетичних обмежень та покращенням інституційного середовища.

Водночас ефективність реалізації окреслених напрямів значною мірою залежатиме від тривалості дії воєнного стану, безпекової ситуації та можливості поступового завершення активної фази війни, оскільки саме покращення безпекового середовища створює передумови для активізації інвестицій, відновлення виробництва, повернення трудових ресурсів і прискорення економічного зростання.

У зв'язку з цим доцільно виокремити п'ять стратегічних напрямів стимулювання економічного піднесення.

1. Активізація інвестиційної складової та валового нагромадження капіталу. Частка інвестицій у ВВП має зрости до 20-25 % для забезпечення реальної модернізації економіки. Це зумовлено тим, що саме інвестиції формують матеріальну основу для оновлення виробничих потужностей, технологічного переоснащення підприємств, розширення основного капіталу та підвищення продуктивності праці.

Ключовим заходом у цьому напрямі є розширення державних та приватних інвестиційних програм, спрямованих на відновлення енергетичної інфраструктури, розвиток автономного енергозабезпечення, модернізацію транспортної системи та відновлення промислових об'єктів із високою доданою вартістю. Посилення енергетичної стійкості має розглядатися як одна з базових передумов зростання ВВП, оскільки саме дефіцит електроенергії та пошкодження енергетичних потужностей у попередні роки суттєво стримували виробничу активність. Важливим інструментом має стати розвиток державно-приватного партнерства, а також розширення механізмів страхування військово-політичних ризиків для іноземних інвесторів, що дозволить залучати прямі іноземні інвестиції у технологічні та експортоспроможні сектори економіки [Error! Reference source not found.].

2. Посилення ролі банківського сектору в кредитуванні реального сектору. Стабільна ліквідність банківської системи повинна трансформуватися в доступний кредитний ресурс для підприємств, які створюють додану вартість, забезпечують зайнятість і формують основу економічного зростання. За таких умов банківський сектор має виконувати не лише стабілізаційну, а й стимулюючу функцію, забезпечуючи фінансування виробничої, інвестиційної та інноваційної діяльності. Напрямами стимулювання ВВП через фінансовий важіль є:

- модернізація програм пільгового кредитування, зокрема програм на кшталт «Доступні кредити 5-7-9 %», із концентрацією ресурсів на переробній промисловості, агропереробці та експортоорієнтованих підприємствах;
- стимулювання інвестиційного кредитування через механізми державних гарантій на портфельній основі;
- спрощення доступу до фінансування для малого та середнього бізнесу, який є найбільш гнучким компонентом внутрішнього попиту, зайнятості та підприємницької адаптації [20].

Реалізація зазначених заходів сприятиме розширенню виробничої бази економіки, активізації ділової активності та формуванню більш стійких джерел економічного зростання.

3. Розвиток експортного потенціалу та логістична модернізація. Зростання ВВП критично залежить від здатності національних виробників виходити на зовнішні ринки та забезпечувати стабільний рух товарних потоків. Саме тому одним із пріоритетних напрямів стимулювання економічного піднесення є відновлення та модернізація логістичної системи, яка в сучасних умовах залишається одним із найбільш уразливих елементів національної економіки. Стимулювання експорту передбачає:

- повне відновлення та розширення пропускної спроможності транспортних коридорів - морських, залізничних та автомобільних;
- стимулювання експорту товарів із високим ступенем переробки замість збереження сировинної моделі, що дозволить збільшити валютні надходження, стабілізувати платіжний баланс та посилити позитивний вплив на формування ВВП;
- адаптацію технічних регламентів, стандартів якості та сертифікаційних процедур до вимог ЄС, що є обов'язковою умовою інтеграції у єдиний європейський ринок [**Error! Reference source not found.**].

У сукупності ці заходи мають забезпечити не лише розширення географії експорту, а й покращення його якісної структури, що є важливою передумовою довгострокового економічного зростання.

4. Збереження та розвиток людського капіталу. Дефіцит робочої сили, виявлений як один із ключових ризикових факторів, вимагає активної державної політики. У середньостроковій перспективі стимулювання ВВП неможливе без формування належної кадрової бази для функціонування та модернізації економіки. Людський капітал є не лише фактором виробництва, а й основою інноваційного розвитку, підвищення продуктивності праці та розширення внутрішнього попиту. Напрями державної політики мають включати:

- створення економічних стимулів для повернення вимушених мігрантів через програми доступного житла, гранти на розвиток бізнесу та підтримку зайнятості;

- реалізацію програм професійної перепідготовки кадрів відповідно до потреб нової економіки, зокрема у сферах енергетики, ІТ, оборонно-промислового комплексу, логістики та сучасного виробництва;
- забезпечення зростання реальної заробітної плати, яка є важливим драйвером внутрішнього споживчого попиту та одним із чинників підтримки економічної динаміки [25].

Збереження та нарощування людського капіталу матиме подвійний ефект: з одного боку, посилить виробничий потенціал країни, а з іншого – підтримає платоспроможний попит на внутрішньому ринку.

5. Інституційне забезпечення та євроінтеграційні реформи. Економічне зростання неможливе без покращення бізнес-клімату та формування передбачуваного інституційного середовища. Навіть за наявності фінансових ресурсів і виробничого потенціалу слабкість інститутів, високі трансакційні витрати та недостатній рівень захисту прав власності можуть істотно обмежувати ділову активність та інвестиційну привабливість країни.

Пріоритетом є завершення судової реформи, посилення антикорупційних заходів, подальша цифровізація державних послуг, спрощення регуляторного середовища для бізнесу та зміцнення механізмів правового захисту інвесторів. Особливого значення ці заходи набувають у контексті залучення довгострокових інвестицій, розширення доступу бізнесу до фінансування, активізації участі приватного сектору у відбудові та зниження загального рівня економічних ризиків. Гармонізація українського законодавства із правом ЄС (*Acquis Communautaire*) знижує трансакційні витрати для бізнесу, полегшує інтеграцію українських виробників до європейського економічного простору та робить українську юрисдикцію зрозумілішою для глобального капіталу [3].

Таким чином, стимулювання зростання ВВП у 2026-2028 роках потребує комплексного підходу, де державні стимули поєднуються з активністю приватного капіталу, банківського сектору, експортного бізнесу та ринку праці. Вирішального значення набувають інвестиції, модернізація виробничої бази,

кредитна підтримка реального сектору, розвиток людського капіталу, підвищення енергетичної стійкості та інституційні перетворення.

Пріоритетним завданням є перехід до моделі економіки з високою часткою нагромадження капіталу, що дозволить не лише відновити втрачені обсяги виробництва, а й забезпечити підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та стійкості економічного розвитку України у довгостроковій перспективі. За таких умов економічне зростання матиме не лише кількісний, а й якісний характер, оскільки поєднуватиме розширення виробництва зі стриманішими інфляційними процесами, зростанням реальних доходів населення та формуванням більш збалансованого макроекономічного середовища.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі розглянуто методичні підходи до прогнозування ВВП, здійснено прогноз його динаміки на середньострокову перспективу та визначено напрями стимулювання економічного зростання. Встановлено, що в сучасних умовах найбільш доцільним є поєднання кількох підходів до прогнозування,

зокрема сценарного аналізу, економетричних методів і макроекономічного моделювання. Прогнозні розрахунки показали збереження позитивної, але помірної динаміки ВВП України у 2026-2028 рр., причому її темпи значною мірою залежатимуть від безпекових, інвестиційних та інституційних чинників. У зв'язку з цим обґрунтовано, що для забезпечення стійкішого зростання Україна має перейти від моделі відновлення до моделі інвестиційно орієнтованого розвитку.

Таким чином, проведене дослідження дало змогу комплексно оцінити теоретичні засади, сучасний стан і середньострокові перспективи розвитку ВВП України. У роботі виявлено основні тенденції та структурні особливості формування валового внутрішнього продукту, визначено ключові чинники його зростання і стримування, а також обґрунтовано напрями активізації економічного розвитку. Отримані результати підтверджують, що забезпечення стійкого зростання ВВП України пов'язане з переходом до інвестиційно орієнтованої моделі розвитку, посиленням виробничого потенціалу, модернізацією інфраструктури, розвитком людського капіталу та покращенням інституційного середовища.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження валового внутрішнього продукту як базового макроекономічного показника, що відображає результати функціонування національної економіки, масштаби створення доданої вартості, структурні пропорції виробництва, напрями кінцевого використання ресурсів та загальні перспективи економічного розвитку.

Досягнення поставленої мети забезпечено шляхом послідовного розкриття теоретичних засад формування ВВП, аналізу його динаміки, структури та факторів розвитку в Україні, проведення міжнародних порівнянь, а також обґрунтування прогностичних орієнтирів і практичних напрямів стимулювання економічного зростання на середньострокову перспективу.

У результаті дослідження встановлено, що валовий внутрішній продукт є не лише статистичним показником обсягу вироблених кінцевих товарів і послуг, а й важливим інструментом макроекономічної діагностики. Його значення полягає у можливості оцінювати рівень економічної активності, результативність функціонування виробничої системи, ступінь розвитку внутрішнього ринку, інвестиційні можливості, зовнішньоекономічну позицію держави та потенціал підвищення добробуту населення. Саме тому ВВП доцільно розглядати як інтегральний індикатор, що поєднує виробничий, розподільчий, споживчий, інвестиційний та зовнішньоекономічний аспекти розвитку національного господарства.

У теоретичній частині роботи узагальнено підходи до трактування сутності ВВП і визначено, що його економічний зміст розкривається через відображення кінцевих результатів поточного виробництва в межах економічної території країни. Показано, що ВВП характеризує не повну вартість усього виробленого продукту, а саме створену в економіці кінцеву вартість, що дозволяє уникнути подвійного рахунку та забезпечує об'єктивність макроекономічного вимірювання. Водночас доведено, що ВВП не може розглядатися як універсальний показник суспільного добробуту, оскільки він не враховує нерівномірність розподілу доходів, якість життя, екологічні наслідки економічної діяльності, неоплачувану працю та низку соціальних характеристик. Тому його використання є найбільш обґрунтованим у поєднанні з іншими економічними, соціальними та інституційними індикаторами.

Дослідження методологічних основ розрахунку ВВП дало змогу підтвердити, що найбільш повне уявлення про процес його формування забезпечується застосуванням трьох взаємопов'язаних підходів: виробничого

методу, методу за доходами та методу кінцевого використання. Виробничий метод дає можливість оцінити внесок окремих видів економічної діяльності у створення валової доданої вартості, метод за доходами розкриває первинний розподіл створеного продукту між працею, капіталом і державою, а метод кінцевого використання відображає напрями спрямування ВВП на споживання, нагромадження та чистий експорт. Сукупне використання цих методів забезпечує цілісність макроекономічного аналізу, дає змогу здійснювати взаємну перевірку статистичних даних і формує основу для подальших структурних та факторних оцінок.

Особливу увагу в роботі приділено розмежуванню номінального та реального ВВП. Встановлено, що номінальний ВВП характеризує вартісний обсяг виробництва у поточних цінах, тоді як реальний ВВП дає змогу оцінити фактичну зміну фізичного обсягу виробництва з урахуванням усунення впливу цінового чинника. Це має принципове значення для аналізу економічної динаміки України, оскільки в умовах високого інфляційного тиску зростання номінальних показників не завжди свідчить про реальне розширення виробничого потенціалу. Саме тому при оцінюванні тенденцій розвитку економіки необхідно орієнтуватися насамперед на реальні індикатори, темпи приросту фізичного обсягу ВВП, дефлятор ВВП та співвідношення між ціновими і кількісними змінами.

Методичне узагальнення підходів до аналізу ВВП показало, що його дослідження має здійснюватися за трьома взаємопов'язаними напрямками: динамічним, структурним і факторним. Аналіз динаміки дозволяє визначити загальні тенденції економічного розвитку, виявити кризові та відновлювальні періоди, оцінити сталість економічного зростання. Структурний аналіз розкриває внутрішню будову ВВП, співвідношення між видами економічної діяльності, компонентами кінцевого використання та джерелами формування доходів. Факторний аналіз, у свою чергу, дає можливість з'ясувати причини змін ВВП, виокремити стримувальні й стимулювальні чинники та оцінити якість економічного зростання. Поєднання цих підходів дозволило перейти від опису

загальних тенденцій до комплексного розуміння механізмів розвитку національної економіки.

Аналітична частина роботи засвідчила, що динаміка ВВП України у досліджуваному періоді була нестійкою та формувалася під впливом поєднання внутрішніх і зовнішніх шоків. До ключових чинників, які визначали зміну макроекономічної динаміки, належали наслідки політичної та економічної нестабільності, пандемічні обмеження, повномасштабна війна, руйнування виробничої та інфраструктурної бази, логістичні ускладнення, енергетичні ризики, інфляційний тиск, зміна зовнішньоекономічної кон'юнктури та залежність від міжнародної фінансової підтримки. Водночас результати аналізу свідчать, що економіка України продемонструвала здатність до адаптації, збереження базових макроекономічних функцій і поступового відновлення після глибокого спаду.

Найбільш суттєвим переломним етапом у динаміці ВВП став 2022 рік, коли повномасштабне воєнне вторгнення спричинило різке скорочення економічної активності, порушення виробничих ланцюгів, втрату частини промислового та аграрного потенціалу, зниження інвестиційної активності, скорочення експорту та зростання бюджетного навантаження. У цей період зменшення реального ВВП відображало не лише падіння виробництва, а й глибоку трансформацію всієї економічної системи. Разом з тим уже у 2023-2025 роках почали проявлятися ознаки поступового відновлення, що було пов'язано з адаптацією бізнесу до нових умов, розширенням альтернативних логістичних маршрутів, стабілізацією фінансової системи, підтримкою внутрішнього попиту та значною роллю зовнішньої допомоги.

Структурний аналіз ВВП України показав, що національна економіка зберігає значну залежність від традиційних секторів, зокрема торгівлі, сільського господарства, переробної промисловості, транспорту та державного сектору. Водночас виявлено посилення структурних диспропорцій, зумовлених воєнними умовами. З одного боку, зросла роль державного управління, оборонних видатків і бюджетного фінансування, що виконували стабілізаційну функцію. З іншого

боку, обмеження інвестиційної активності, зниження виробничих потужностей окремих галузей, проблеми з експортом і логістикою стримували формування більш збалансованої та продуктивної структури ВВП. Це свідчить про необхідність поступового переходу від підтримання поточної стійкості до структурної модернізації економіки.

Аналіз структури ВВП за кінцевим використанням підтвердив вагому роль внутрішнього споживання у підтриманні економічної динаміки. Кінцеві споживчі витрати домогосподарств залишаються важливим джерелом попиту, однак їхній потенціал обмежується інфляцією, міграційними процесами, втратою доходів частини населення та невизначеністю на ринку праці. Державні витрати в умовах війни стали одним із ключових стабілізаторів ВВП, проте їх значне зростання не може розглядатися як довгострокова основа економічного розвитку без одночасного розширення приватних інвестицій і виробничої активності. Найбільш проблемним компонентом залишається валове нагромадження капіталу, оскільки саме інвестиції визначають здатність економіки не лише відновлювати втрачені обсяги виробництва, а й забезпечувати підвищення продуктивності в майбутньому.

Міжнародне порівняння засвідчило, що Україна істотно поступається багатьом європейським країнам за рівнем ВВП на душу населення, масштабами економічної продуктивності та стійкістю структурних пропорцій. Це відставання має не лише кількісний, а й якісний характер, оскільки пов'язане з нижчим рівнем технологічності виробництва, обмеженим інвестиційним ресурсом, значною залежністю від сировинних і низькомаржинальних секторів, а також високою чутливістю економіки до зовнішніх шоків. Водночас порівняльний аналіз показав, що Україна має значний потенціал для прискореного відновлення за умови ефективного використання людського капіталу, географічних переваг, аграрного потенціалу, промислових компетенцій, цифрових рішень та інтеграції до європейського економічного простору.

Факторний аналіз розвитку ВВП дав змогу встановити, що сучасна економічна динаміка України має переважно компенсаційний характер. Це

означає, що відновлення після падіння значною мірою відбувається за рахунок пристосування економічних суб'єктів до кризових умов, державної підтримки, міжнародної фінансової допомоги, поступового відновлення логістики та часткового повернення виробничої активності. Водночас такий тип зростання не є достатнім для довгострокового розвитку, оскільки не гарантує стійкого підвищення продуктивності, технологічного оновлення та якісного розширення інвестиційної бази. Для переходу до повноцінної моделі економічного зростання необхідне посилення інтенсивних факторів розвитку, серед яких ключову роль відіграють інвестиції, інновації, модернізація основного капіталу, підвищення ефективності праці та розвиток людського потенціалу.

Серед основних стримувальних факторів розвитку ВВП України визначено безпекові ризики, руйнування інфраструктури, втрату частини виробничих потужностей, дефіцит трудових ресурсів, високий рівень невизначеності для бізнесу, обмежений доступ до довгострокового фінансування, енергетичні загрози та логістичні обмеження. Ці фактори безпосередньо впливають на обсяги виробництва, інвестиційну активність, експортний потенціал і продуктивність економіки. Водночас до чинників, які підтримують ВВП, належать стійкість фінансової системи, адаптивність підприємницького сектору, міжнародна допомога, внутрішній споживчий попит, розвиток цифрових сервісів, активізація оборонно-промислового комплексу та поступове відновлення окремих галузей. Поєднання цих груп чинників формує складну, неоднорідну, але потенційно відновлювальну траєкторію економічного розвитку.

У роботі обґрунтовано, що прогнозування ВВП в умовах високої невизначеності потребує використання не одного лінійного підходу, а системи сценарних оцінок. Найбільш доцільним є поєднання трендового аналізу, економетричних методів, макроекономічного моделювання та сценарного прогнозування, оскільки воно дозволяє врахувати різні варіанти розвитку безпекової ситуації, інвестиційного середовища, інфляційних процесів, зовнішньої підтримки та внутрішньої економічної політики. Встановлено, що прогнозні орієнтири на 2026-2028 роки передбачають позитивну, але

неоднорідну динаміку ВВП. Базові сценарії характеризують поступове та помірне відновлення, тоді як більш оптимістичні траєкторії можливі лише за умов покращення безпекової ситуації, активізації приватних інвестицій, розширення експорту, стабілізації енергетичного сектору та прискорення структурних реформ.

Порівняльна оцінка прогнозних сценаріїв дала змогу дійти висновку, що для якісного аналізу перспектив розвитку недостатньо враховувати лише очікувані темпи приросту реального ВВП. Важливе значення мають також кумулятивний результат відновлення, динаміка інфляції, рівень реальних доходів населення, параметри зайнятості, стан інвестиційного попиту, стабільність фінансової системи та здатність економіки переходити від короткострокового відновлення до довгострокового зростання. За поточних умов найбільш реалістичною є траєкторія помірного економічного зростання, яка передбачає поступове відновлення втраченого потенціалу, але не гарантує швидкого подолання структурного відставання без активної політики модернізації.

У роботі визначено, що ключовим напрямом стимулювання зростання ВВП має стати формування інвестиційно орієнтованої моделі розвитку. Її сутність полягає у переорієнтації економічної політики від переважного підтримання поточного споживання та бюджетної стабілізації до розширення виробничого нагромадження, модернізації основного капіталу, відновлення інфраструктури, підтримки експортоорієнтованих виробництв і розвитку секторів із високою доданою вартістю. Особливе значення має створення умов для залучення приватного капіталу, розширення державних гарантій для стратегічних інвестиційних проєктів, розвиток державно-приватного партнерства, посилення ролі банківського кредитування реального сектору та запровадження механізмів страхування воєнних і політичних ризиків.

Важливим пріоритетом стимулювання ВВП є відновлення та модернізація виробничої інфраструктури. Йдеться не лише про фізичне відновлення зруйнованих об'єктів, а й про оновлення технологічної бази економіки, підвищення енергоефективності, розвиток транспортно-логістичних коридорів,

цифровізацію виробничих і управлінських процесів, посилення енергетичної стійкості та формування сучасної промислової політики. Відновлення має бути спрямоване не на просте відтворення довоєнної структури економіки, а на її якісне оновлення. Саме такий підхід дозволить поєднати короткострокові завдання відбудови із довгостроковими цілями підвищення конкурентоспроможності.

Окреме значення для зростання ВВП має розвиток людського капіталу. В умовах воєнних втрат, міграції, демографічного тиску та структурних змін на ринку праці саме якість робочої сили стає одним із визначальних чинників майбутнього економічного розвитку. Доцільними є заходи, спрямовані на повернення вимушених мігрантів, професійну перепідготовку кадрів, підтримку зайнятості, розвиток освіти відповідно до потреб нової економіки, посилення зв'язку між ринком праці та системою підготовки фахівців. Зростання реальних доходів населення також має розглядатися як важливий чинник підтримки внутрішнього попиту, однак воно повинно спиратися на підвищення продуктивності праці, а не лише на адміністративне збільшення виплат.

Не менш важливим є інституційний напрям стимулювання економічного зростання. Довгострокове збільшення ВВП неможливе без передбачуваного правового середовища, ефективного захисту прав власності, зниження корупційних ризиків, прозорого регулювання, розвитку конкурентного середовища та послідовної євроінтеграційної політики.

Узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що перспективи зростання ВВП України визначатимуться здатністю держави та бізнесу поєднати завдання післявоєнного відновлення з модернізацією економічної структури. Просте повернення до довоєнних параметрів не забезпечить достатнього рівня конкурентоспроможності та стійкості. Необхідним є перехід до економіки, що базується на продуктивних інвестиціях, технологічному оновленні, розвитку експорту з вищою доданою вартістю, енергетичній безпеці, ефективному використанні людського капіталу та

інтеграції у європейські виробничі ланцюги. Саме така модель дозволить забезпечити не лише кількісне збільшення ВВП, а й якісне зростання економіки.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що валовий внутрішній продукт України є складним багатофакторним показником, динаміка якого відображає як поточні кризові виклики, так і потенціал майбутнього розвитку. У короткостроковому періоді головним завданням залишається підтримання макроекономічної стабільності, збереження виробничого потенціалу та забезпечення базових умов функціонування економіки. У середньостроковій перспективі пріоритет має бути зміщений у бік активізації інвестицій, структурної модернізації, стимулювання продуктивної зайнятості, розвитку інновацій, підвищення енергетичної та логістичної стійкості. Реалізація цих напрямів створить передумови для поступового переходу України від компенсаційного відновлення до стійкого, збалансованого та якісного економічного зростання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки можуть бути використані для подальшого поглиблення макроекономічного аналізу, обґрунтування напрямів державної економічної політики, розроблення прогностичних сценаріїв розвитку та визначення пріоритетів післявоєнної відбудови України. Подальші дослідження доцільно спрямувати на поглиблений кількісний аналіз внеску окремих видів економічної діяльності у зміну ВВП, оцінку інвестиційного мультиплікатора, моделювання впливу експорту та імпорту на економічне зростання, а також на дослідження взаємозв'язку між ВВП, продуктивністю праці, людським капіталом і якістю інституційного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабець І. Г. Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоєнної відбудови. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 1 (80). С. 131-143. URL:

https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/40945/2/GEB_2023v80n1_Babets_I-Simulation_of_the_impact_131-143.pdf (дата звернення: 15.04.2026 р.).

2. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підручник. Київ : Знання, 2008. 743 с.
3. Бикова А. Л., Галєєв О. С. Теоретичні аспекти макроекономічного прогнозування: вітчизняний досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3947> (дата звернення: 25.04.2026 р.).
4. Бугас В. В., Бугас В. В. Динаміка валового внутрішнього продукту України. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку*: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Київ: КНУТД, 2022. С. 219-224.
5. Бугас В. В., Бугас Н. В. Макроекономіка : навч. посіб. Київ : Знання, 2014. 432 с.
6. Гапонюк О. О. Економіка України під час війни: виклики, можливості та драйвери відновлення // *Економічний аналіз*. 2025. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/6327> (дата звернення: 14.04.2026 р.).
7. Геєць В. М. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 396 с.
8. Державна служба статистики України. Методологічні пояснення: валовий внутрішній продукт. URL: <https://www.te.ukrstat.gov.ua/files/NR/NR0.htm> (дата звернення: 23.04.2026 р.).
9. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Україна у цифрах». Київ, 2025. 214 с.
10. Дернова І. А., Боровик Т. М., Данилевська Л. С. Валовий внутрішній продукт України в контексті глобальних викликів. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. Вип. 5, № 2. С. 279-288. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.279> (дата звернення: 15.04.2026 р.).

11. Дорошенко А. П., Дорошенко О. О., Кончаковський Є. О. Валовий внутрішній продукт України: рівень та перспективи зростання. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52-1. С. 72-76. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/52_1_2020/12.pdf (дата звернення: 19.04.2026 р.).
12. Дорошенко А. П., Дорошенко О. О., Кончаковський Є. О. Статистика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
13. Енциклопедія сучасної України. Валовий внутрішній продукт. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33001 (дата звернення: 21.04.2026 р.).
14. Касілов І. І. Валовий внутрішній продукт та застосування методів його розрахунку. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 13(1). С. 42-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2017_13%281%29__11 (дата звернення: 15.04.2026 р.).
15. Ковтун Н. В. Теорія статистики : підручник. Київ : Знання, 2012. 455 с.
16. Лисенко Р. та Колесніченко Н. Використання ділових очікувань для короткострокового прогнозування ВВП України в «режимі реального часу». *Робочий матеріал НБУ*. 2018. № 02/2018. URL: [https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/wp_nbu_2018-2_Lysenko.pdf#:~:text=%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B%D1%96%20\(FAVAR\)%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%92%D0%92%D0%9F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%20%E2%80%9C%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%BC%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%83%E2%80%9D%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BE%D0%BC%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%83](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/wp_nbu_2018-2_Lysenko.pdf#:~:text=%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B%D1%96%20(FAVAR)%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%92%D0%92%D0%9F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%20%E2%80%9C%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%BC%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%83%E2%80%9D%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BE%D0%BC%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%83) (дата звернення: 25.04.2026 р.).

17. Манцуров І. Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни. Київ : КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2006. 392 с.
18. Методологічні положення розрахунку валового внутрішнього продукту
URL: http://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2018/187/mp_VVP.pdf (дата звернення: 11.04.2026 р.).
19. Міністерство економіки України. Методологічні пояснення до системи макроекономічного прогнозування : вебсайт. URL: <https://me.gov.ua/view/3543a59e-d321-4b3e-8b94-a4661e7972dc> (дата звернення: 19.04.2026 р.).
20. Національний банк України. Інфляційний звіт. Січень 2026. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2026-roku> (дата звернення: 13.04.2026 р.).
21. Національний банк України. Опис моделі QPM (Квартальна прогностична модель) : аналітичний звіт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/WP_2019-03_Grui_Vdovychenko_ua.pdf (дата звернення: 24.04.2026 р.).
22. Національний інститут стратегічних досліджень. Прогноз МВФ щодо перспектив світової економіки на 2025-2026 роки. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/prohnoz-mvf-shchodo-perspektyv-svitovoyi-ekonomiky-na-2025-2026> (дата звернення: 19.04.2026 р.).
23. Осауленко О. Г. Національне рахівництво : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2011. 538 с.
24. Пелех О. Б. Аналіз динаміки ВВП України в контексті європейського розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23, ч. 2. С. 60-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23%282%29_13 (дата звернення: 15.04.2026 р.).
25. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2026-2028 рр. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List/63b63994-6f7c-4a31-ab33-562a0ff402a8?lang=uk-UA&id=6dfa7010-a447-4583-9fa1->

- [eff7aecf0647&tag=DaniSchodoTeritoriiTaObktivPrirodnozapovidnogoFonduUkraini](#)
(дата звернення: 17.04.2026 р.).
26. Світовий банк. Прогноз розвитку економік регіону Європи та Центральної Азії. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/9b18a520-9e9a-4e71-af8d-cf04b499fa18/content> (дата звернення: 20.04.2026 р.).
27. Скрипниченко М. І., Яценко Г. Ю. Інструментальний аналіз розриву ВВП в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 1. С. 58-78.
28. Томашевська А. В. Факторний аналіз динаміки валового внутрішнього продукту України. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2018. Вип. 13. С. 26-29. URL: https://econ.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/39/2019/01/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA-13_%D0%A1%D1%82%D1%80.1-95.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.04.2026 р.).
29. Томашевська А. В., Смиковчук Т. В. Рівень ВВП України: аналіз та динаміка розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20, ч. 3. С. 90-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20%283%29_21 (дата звернення: 17.04.2026 р.).
30. Чупілко Т. А., Сіліна І. С., Колеснік Є. О. Моделювання ВВП та факторів, що впливають на його зміну. *Економіка та держава*. 2017. № 11. С. 68-71. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2017/17.pdf (дата звернення: 10.04.2026 р.).
31. Petković B., Kuzman B., Barjaktarević M. Gross domestic product growth rate analyzing based on price indexes, import and export factors. *Ekonomika poljoprivrede*. 2020. Vol. 67, No. 2. P. 405-415. DOI: [10.5937/ekoPolj2002405P](https://doi.org/10.5937/ekoPolj2002405P) (дата звернення: 11.04.2026 р.).
32. Shafizada E., Aslanova N. Innovative Approaches to Model and Forecast of Azerbaijan's Economic Growth. *Marketing and Management of Innovations*. 2022. No. 2. P. 198-208. URL: <https://scispace.com/pdf/innovative-approaches-to-model-and-forecast-of-azerbaijans-3gzwbrof.pdf> (дата звернення: 05.05.2026 р.).

33. Shafizada E. R., Aslanova N. R. Econometric analysis of the impact of investment on GDP: the case of Azerbaijan. Scientific Bulletin of Polissia. 2018. № 2(14). P. 198-205.
34. System of National Accounts 2008 (2008 SNA). New York : United Nations, European Commission, IMF, OECD, World Bank, 2009. URL: <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf> (дата звернення: 17.04.2026 р.).

Д О Д А Т К И

Додаток А

Валовий внутрішній продукт України та частка валової доданої вартості за деякими видами економічної діяльності, млрд грн

Роки	ВВП, млрд грн	Сільське, лісове та рибне	Переробна промисловість. (%)	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних	Транспорт, складське господарство, поштова та	Державне управління; обов’язкове соціальне	Податки на продукти (%)
------	---------------------	---------------------------------	------------------------------------	--	--	---	----------------------------------

		господарство (%)		засобів і мотоциклів (%)	кур'єрська діяльність (%)	страхування (%)	
2010	1079,3	7,45	13,22	14,36	7,69	4,62	11,80
2015	1988,5	12,06	11,90	13,78	6,79	4,78	15,20
2020	4222,0	9,31	10,10	13,94	6,22	7,26	14,37
2021	5450,8	10,89	10,28	13,61	5,42	6,17	14,32
2022	5239,1	8,57	7,60	12,32	4,33	21,70	12,11
2023	6627,9	7,31	8,25	12,64	4,34	22,15	12,87
2024	7658,7	8,20	9,45	13,80	4,80	23,90	13,20
2025	8931,2	8,50	10,10	13,20	4,60	21,50	13,40

Додаток Б

Динаміка реального ВВП України та домінуючі фактори впливу у 2021-2025 рр.

Рік	Темп зміни реального ВВП, % до попереднього року	Домінуючі фактори впливу
2021	3,4	післякризове відновлення економіки, пожвавлення внутрішнього попиту, стимулюючі монетарні умови, активізація кредитування

2022	-28,8	повномасштабна війна, руйнування інфраструктури, втрата виробничих потужностей, скорочення інвестицій та експорту
2023	5,5	відновлення економічної активності, адаптація бізнесу, стабілізація ситуації в енергетиці, міжнародна фінансова підтримка
2024	2,9	високий внутрішній попит, м'яка фіскальна політика, адаптивність бізнесу, але водночас погіршення безпекової ситуації, дефіцит електроенергії та низькі врожаї
2025	1,8	стійкий внутрішній попит, м'яка фіскальна політика, макрофінансова стійкість, але стримування з боку безпекових ризиків, кадрового дефіциту та втрат потужностей